ORTODOKSIA
AHLÂKÎ VE DİNÎ RESALE

Müdürü mes'ul
MELETİOS LUKAKİS

Mahal İdare
Tahta Minare, Vodina Sokağı 42
İstanbul—Fener

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΗΘΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ
† Ο ΧΡΙΣΤΟΥΠΟΛΕΩΣ ΜΕΛΕΤΙΟΣ

● ΕΤΟΣ ΙΕ'. — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1940. — ΤΕΥΧΟΣ 12. ●

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:

† ΒΕΝΙΑΜΙΝ

ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝ/ΠΟΛΕΩΣ ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ

ΠΑΝΤΙ ΤΩ ΠΛΗΡΩΜΑΤΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΧΑΡΙΝ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗΝ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΓΕΝΝΗΘΕΝΤΟΣ ΣΩΤΗΡΟΣ ΧΡΙΣΤΟΥ

Ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ τῆς ἀγωνιώδους ἀναμονῆς καὶ ἀμφιβολίας τακτικῶς ἐπιστρέφει καθ' ἕκαστον ἔτος ἡ μεγάλη ἑορτὴ τῆς κατὰ σάρκα Γεννήσεως τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐγχέουσα εἰς τὴν ψυχὴν ἡμῶν θωπείαν καὶ ἠρεμίαν καὶ ἀναμιμνήσκουσα ἡμῖν τὴν δοθεῖσαν θεϊκὴν ὑπόσχεσιν τῆς ἀσφαλείας, τῆς βεβαιότητος, τῆς σωτηρίας.

Εἶναι ἡ ἑορτὴ τῆς χαρᾶς, χαρᾶς μεγάλης καὶ παγκοίνου. Ὡς τοιοῦτον γεγονὸς εὐηγγελίσατο τὴν Γέννησιν τοῦ Θείου Λυτρωτοῦ ὁ ἐξ οὐρανοῦ ἄγγελος εἰς τοὺς ποιμένας τοὺς ἀγραυλοῦντας περὶ τὴν Βηθλεὲμ καὶ φυλάσσοντας φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποίμνην αὐτῶν. «Μὴ φοβεῖσθε, εἶπεν εἰς αὐτούς, ἐμφόβους γενομένους ἐκ τοῦ ὁράματος καὶ τῆς περιλαμψάσης αὐτοὺς δόξης. Ἰδοὺ γὰρ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἥτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ, ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτήρ, ὅς ἐστι Χριστὸς Κύριος ἐν πόλει Δαυΐδ», (Λουκ. β´ 10-11).

Καὶ ἡ χαρὰ αὕτη πληροῖ τὰς καρδίας ἡμῶν κατὰ τὴν ὑπάντησιν ἑκάστοτε τῆς μεγάλης ταύτης ἑορτῆς, ἐκπηγάζουσα ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς ἥν ἔχομεν πεποιθήσεως, ὅτι ὁ ἐνανθρωπήσας Λόγος τοῦ Θεοῦ διέρρηξε τὰ συνέχοντα τὸν ἄνθρωπον δεσμὰ τῆς ἀρᾶς καὶ ἀποκατέστησε τὴν πρὸς τὸν Οὐράνιον Πατέρα ἐλπίδα ἡμῶν, τέκνα φωτὸς καὶ υἱοὺς ἡμέρας ἀπεργασάμενος ἡμᾶς. Μεθ᾿ ἡμῶν δὲ ἔστι πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν, στηρίζων ἡμᾶς ἐν τοῖς βήμασιν ἡμῶν διὰ τῆς χορηγουμένης ἡμῖν ἐν τοῖς ἱεροῖς μυστηρίοις χάριτος Αὐτοῦ, καὶ βοηθὸς ἡμῖν καὶ σκεπαστὴς ἐν παντὶ καὶ πάντοτε γινόμενος.

Ἀλλὰ χαρᾶς πρόξενος ἡ παροῦσα ἑορτὴ γίγνεται, ὅτι κατ᾿ αὐτὴν τὸ πρῶτον ἠκούσθη καὶ τὸ μέγα καὶ παρήγορον σάλπισμα τῆς ἐπὶ γῆς εἰρήνης καὶ τῆς συναδελφώσεως πρὸς ἀλλήλους τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν λαῶν. Ἡ ἐπαγγελία αὕτη, καὶ πάντοτε μέν, ἰδιαιτέρως δὲ σήμερον, ὅτε ἡ περὶ τῆς αὔριον ἀβεβαιότης ὁλονὲν αὔξει καὶ μεγεθύνεται, καταπραΰνει τὸν θόρυβον τῆς ψυχῆς ἡμῶν, σβέννυσι τὸν ρόγχον τῶν συμπνιγομένων ἐκ τῆς ἀγωνίας κομίζει ἡμῖν τι τὸ πολύτιμον, τὸ ἀσύλληπτον καὶ ἀνέκφραστον, τὴν μεγάλην βεβαιότητα, θερμότητα ἁγίαν, δονεῖ τὰς κοινὰς ῥίζας ἡμῶν καὶ τοῦ ἀπείρου.

Πρὸ τοῦ Σπηλαίου τῆς Βηθλεέμ, ἔνθα ἄγγελοι μετὰ ποιμένων δοξολογοῦσι καὶ μάγοι ἐξ ἀνατολῶν παραγενόμενοι ἐν εὐσεβείᾳ προσκομίζουσι τὰ δῶρα αὐτῶν, χρυσὸν καὶ λίβανον καὶ σμύρναν, γονυπετεῖς καὶ ἡμεῖς τὴν νύκτα ταύτην, ἱκετεύσωμεν

τὸν ἐν τῇ φάτνῃ ὡς βρέφος ἐσπαργανωμένον παριστάμενον μέγαν καὶ κραταιὸν Θεὸν ἡμῶν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου, ἐν κατανύξει αἰτούμενοι παρ' αὐτοῦ, ὅπως ἐκτείνῃ τὴν πανσθενουργὸν αὐτοῦ δεξιὰν εἰς κατάπαυσιν τοῦ κλύδωνος καὶ ἀποκατάστασιν, ὡς τάχιον, τῆς γαλήνης.

Ἀπονέμοντες ὑμῖν, τέκνα ἡμῶν ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά, ἐπὶ ταῖς ἁγίαις ταύταις ἡμέραις τὴν εὐλογίαν ἡμῶν μετὰ τῆς εὐχῆς ὅπως διέλθητε ταύτας ἐν ὑγείᾳ καὶ πνευματικῇ χαρᾷ καὶ τῆς πατρικῆς ἅμα συστάσεως ἡμῶν ὅπως μὴ ἐπιλάθητε ἰδιαιτέρως κατ' αὐτὰς τῶν βοηθείας καὶ στηρίξεως δεομένων ἀπόρων ἀδελφῶν ἡμῶν, ἐπευχόμεθα ὑμῖν καὶ τοῖς οἴκοις ὑμῶν καὶ τὸν ἀνατέλλοντα νέον τῆς χρηστότητος τοῦ Κυρίου ἐνιαυτὸν μεστὸν τῶν παρ' Αὐτοῦ πλουσίων δωρεῶν.

Ἡ χάρις τοῦ κατὰ σάρκα Γεννηθέντος Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν.

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΤΟΥ 1940

† *Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ*
διάπυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης πάντων ὑμῶν.

ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ ΤΗΣ ΒΗΘΛΕΕΜ

« Χριστὸς γεννᾶται, τὴν πρὶν πεσοῦσαν ἀναστήσων εἰκόνα »

Τὸ ὕψος τῆς κατὰ κόσμον σοφίας, ὕψος τὸ ὁποῖον ἡ θαυμασία διάνοια καὶ ἡ ἄφθαστος φαντασία ὡρισμένων ἐξαιρετικῶς μεγάλων πνευμάτων ἀνεβίβασεν ἕως εἰς τὰ κράσπεδα τοῦ Ἀπείρου, δὲν ἠμπόρεσε νὰ κατέλθῃ εἰς τὸ πενιχρὸν σπήλαιον τῆς Βηθλεὲμ ὅπου ἀπεκαλύφθησαν ἔξοχοι ἀλήθειαι, ὅπου ἐφανερώθη τὸ μέγα μυστήριον τῆς ἀνωτέρας ὑπάρξεως καὶ τῆς ἀπολυτρώσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ἐκεῖ οἱ « ἀγραυλοῦντες ποιμένες » ἀπεδείχθησαν σοφώτεροι. Ἐκεῖ τὸ πρῶτον ἐχαράχθησαν αἱ γραμμαὶ τοῦ παραδόξου χριστιανικοῦ κηρύγματος τὸ ὁποῖον ὁ Ἀπόστολος Παῦλος γράφων πρὸς τοὺς κατὰ κόσμον σοφοὺς τότε Κορινθίους ἀνέλυεν ὡς ἑξῆς· « ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος διὰ τῆς σοφίας τὸν Θεόν, εὐδόκησεν ὁ Θεὸς διὰ **τῆς μωρίας** τοῦ κηρύγματος σῶσαι τοὺς πιστεύοντας » (Α΄ Κορινθ. α, 21). « Μωρία » τὸ σπήλαιον καὶ ἡ φάτνη τῶν ἀλόγων. Μωρία διότι ὁ Θεάνθρωπος, ὁ Λυτρωτὴς τῆς ἀνθρωπότητος, δίδων τὸ ζωντανὸν παράδειγμα τῆς ταπεινοφροσύνης, τῆς λιτότητος, δὲν ἔκαμε τὴν ἐμφάνισίν του μέσα εἰς ἀνάκτορα πολυτελῆ, ἢ εἰς αἰθούσας φιλοσόφων. « Ὡς τερπνὸν παλάτιον, κατὰ τὸν ὑμνογράφον, τὸ σπήλαιον ἐδείκνυτο.» Ἀπ' ἀρχῆς ἐμπράκτως ἐδίδαξε ποίαν σημασίαν θὰ ἔχουν τὰ λόγια ποὺ θὰ εἴπῃ ἀργότερα. « ἡ ἐμὴ βασιλεία οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν,» « ἡ ἐμὴ βασιλεία οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου.» Σᾶς παρουσιάζω διδάγματα, μυστήρια, δόγματα ἀνώτερα, ποὺ ἀναφέρονται εἰς τὸ μυστηριωδέστερον περιεχόμενον τῆς ὑπάρξεώς σας. « Δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι· κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς.» Οἱ πεφορτισμένοι, οἱ κουρασμένοι ἀπὸ τὰς σκέψεις καὶ τὰς ἐρεύνας ποὺ ἔκαμαν καὶ κάμνουν διὰ νὰ εὕρουν τὴν ἀλήθειαν, τὴν χορταστικήν, τὴν ἀπόλυτον ἀλήθειαν. Ὢ! ἕνα πνεῦμα σὰν τὸν δαιμόνιον καὶ βαθὺν ποιητὴν Αἰσχύλον ᾐσθάνθη τὸ φορτίον αὐτὸ τῆς σκέψεως καὶ τῆς ἐρεύνης, ᾐσθάνθη τὸ « ἄχθος φροντίδος » ὅταν εἰς τὸ δρᾶμά του « Ἀγαμέμνων » προσφωνῶν τὸν Δία καταλαμβάνεται ἀπὸ τὴν βαθεῖαν

σκέψιν πού φέρει ἀμφιβολίαν καὶ λέγει μήπως ὁ ἀληθινὸς Θεὸς δὲν εἶναι ὁ Ζεύς· «προσφωνῶ, λοιπὸν τὸν Ὕπατον τὸν «ἀΐοντα» τὸν ἐπακούοντα Θεὸν οἱοσδήποτε καὶ ἂν ἦναι αὐτὸς, ὁποιονδήποτε ὄνομα καὶ ἂν ἀρέσκεται νὰ φέρῃ ἢ τοῦ Διὸς ἢ τοῦ Ἀπόλλωνος ἢ τοῦ Πανὸς ἢ ὁποιονδήπου. Μὲ τὸ ὄνομα αὐτὸ θὰ τὸν προσφωνήσω.

Ζεύς, ὅστις πότ' ἐστιν, εἰ τόδ' αὐτῷ φίλον κεκλημένῳ,
τοῦτο νιν προσεννέπω.
Ὕπατος δ' ἀΐων ἢ τις Ἀπόλλων ἢ Πὰν ἢ Ζεύς...» [1]

Αὐτὸς διὰ τὸν ὁποῖον ἐχάραξε τὰ ἀνωτέρω λόγια ὁ δαιμόνιος τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ποιητής, Αὐτὸς διὰ τὸν ὁποῖον ὁ σοφώτατος Σωκράτης ἀπολογούμενος πρὸς τοὺς δικαστάς του εἶπεν ὅτι ἕνα ἄλλον θὰ στείλῃ ὁ Θεὸς νὰ σᾶς διδάξῃ διότι ἄλλως θὰ ἐξακολουθῆτε νὰ κοιμᾶσθε ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀκριβῆ γνῶσιν τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους σας, τοῦ προορισμοῦ σας· «καθεύδοντες διατελοῖτε ἄν, εἰ μή τινα ἄλλον ὁ Θεὸς ἐπιπέμψειεν ὑμῖν· [2]» Αὐτὸς ἐνεφανίσθη εἰς τὸ σπήλαιον τῆς μικρᾶς καὶ ἀσήμου Βηθλεέμ.

Πότε ἐνεφανίσθη; "Ὅτε ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου." Μὴ σκοτιζώμεθα διὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ χρόνου αὐτοῦ. Μὴ θελήσωμεν νὰ ἐφαρμόσωμεν τὴν ἀνθρωπίνην ἀριθμητικὴν καὶ εἰς τὸν Ἄπειρον Θεὸν πρὸ τοῦ Ὁποίου, καθὼς παραστατικώτατα ἐξεφράσθη ὁ Προφητάναξ, τὰ χίλια χρόνια εἶναι σὰν μία ἡμέρα· ἐξετάσωμεν διατί ἐνεφανίσθη; Τὰ μεγάλα πνεύματα καὶ ἰδίως οἱ σοφοὶ ἄνδρες τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος μὲ τοὺς βαθεῖς των συλλογισμοὺς ἠρεύνων τὰ ὑπὲρ αἴσθησιν, ἐξήταζον τὰ ὑπερφυσικά, ἐζήτουν νὰ ψηλαφήσουν τρόπον τινὰ τὸ θεῖον «ζητεῖν τὸν Κύριον, εἰ ἄρα ψηλαφήσειαν αὐτὸν καὶ εὕροιεν», καθὼς ἔλεγεν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, κηρύττων εἰς τὸν Ἄρειον Πάγον καὶ ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν «Ἄγνωστον Θεὸν» τῶν Ἀθηναίων. Ἡ τόσον ζητουμένη, ἡ τόσον ἐπιθυμητὴ ἀλήθεια, εὑρέθη ἐν τῷ Θεανθρώπῳ τῆς Βηθλεέμ. «ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή». Δι' αὐτοῦ ἐσώθησαν οἱ ἄνθρωποι, δι' αὐτοῦ ἐλυτρώθησαν, δι' αὐτοῦ εὗρον τὴν πραγματικὴν ἰσότητα, τὴν ἐσωτερικὴν ἐλευθερίαν, τὴν «εἰρήνην τὴν πάντα νοῦν ὑπερέχουσαν» «Καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν, αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν.» Λαός του εἶναι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι· «πάντας γὰρ θέλει σωθῆναι

---

1) Αἰσχύλου, Ἀγαμέμνων στιχ. 151 καὶ ἑξ καὶ 55 καὶ ἑξ.

2) Πλάτωνος, Ἀπολογία Σωκράτους.

καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν.» Ὁ πιστεύων εἰς τὸν Χριστὸν ἀνακαινίζεται· ὁ χριστιανὸς μεταμορφώνεται, γίνεται «ἄγγελός τις, ὅμοιος τῷ Θεῷ» κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ Θείου Χρυσοστόμου.

«Ἀκολουθήσωμεν, λοιπόν, ἔνθα ὁδεύει ὁ ἀστήρ.» Μᾶς ὁδηγεῖ τὸ σύμβολον τοῦ ἐκθαμβωτικοῦ πνευματικοῦ καὶ ἠθικοῦ φωτός. Ἡ μετάνοια, ἡ κάθαρσις τῶν παθῶν τῆς ψυχῆς, ἡ ἀρετὴ δημιουργεῖ τὸ ἄστρο ἐκεῖνο μὲ τὸ ὁποῖον ὁδηγούμεθα εἰς τὸ μυστηριῶδες σπήλαιον ὅπου ἑδρεύει ἡ οὐράνιος ἀλήθεια καὶ ἡ πραγματικὴ εὐτυχία. Καθαροὶ τὴν ψυχὴν ἠμποροῦμεν νοερῶς νὰ λάβωμεν μέρος, χωρὶς κανένα φόβον δημιουργίας παραφωνίας, εἰς τὴν ὑπερφυσικὴν συναυλίαν τῶν ἀγγέλλων καὶ τῶν ποιμένων καὶ νὰ ἐπαναλάβωμεν τὴν ἐπῳδὸν· «δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπι γῆς εἰρήνη.»

† Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΥΡΙΑΚΗΝ ΤΩΝ ΠΡΟΠΑΤΟΡΩΝ ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΕΝ ΤΩ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΩ ΝΑΩ ΤΗ 15 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1940

Μέγα, Παναγιώτατε Δέσποτα, Σεβασμιώτατοι Ἱεράρχαι, καὶ λοιπὸν φιλόχριστον ἐκκλησίασμα, μέγα καὶ πλούσιον δεῖπνον παρεσκεύασε καὶ προητοίμασεν ὁ καλὸς ἄνθρωπος τοῦ σημερινοῦ Εὐαγγελίου, καὶ προσεκάλεσε πολλοὺς νὰ παρακαθήσωσιν εἰς τὴν τράπεζαν αὐτοῦ, νὰ φάγωσι, νὰ πίωσι καὶ νὰ εὐφρανθῶσιν.

Μέγα δεῖπνον, τὸ ὁποῖον προξενεῖ τὴν μεγαλειτέραν ψυχικὴν ἀγαλλίασιν καὶ εὐφροσύνην εἰς τὸν χριστιανόν, εἶνε τὸ μυστήριον τῆς θείας κοινωνίας· διότι ἐν αὐτῇ τρώγοντες τὸ πανάγιον καὶ ἄχραντον σῶμα καὶ πίνοντες τὸ τίμιον καὶ ζωήρρυτον αἷμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἁγιαζόμεθα καὶ ἑνούμεθα μετ᾿ αὐτοῦ γινόμενοι μέτοχοι τῆς οὐρανίου αὐτοῦ βασιλείας.

Τόπος, ἐν τῷ ὁποίῳ τελεῖται τὸ μέγα καὶ ὑψηλὸν τοῦτο μυστήριον εἶνε ὁ ἱερὸς ναός, εἰς τὸν ὁποῖον καθ᾿ ἑκάστην Κυριακὴν καὶ ἑορτὴν προσκαλεῖ φιλοστόργως ἡμᾶς ἡ Ἐκκλησία· καὶ ἐπειδὴ ἡμεῖς, ὡς οἱ κεκλημένοι τοῦ σημερινοῦ Εὐαγγελίου κωφεύομεν εἰς τὴν πρόσκλησιν ταύτην, καὶ σπανίως ἢ οὐδόλως ἐρχόμεθα εἰς τὸν ἱερὸν ναόν, καλὸν καὶ ὠφέλιμον θεωρῶ, ὅπως ὁμιλήσω πρὸς ὑμᾶς σήμερον περὶ τοῦ ἀπαραιτήτου χρέους τὸ ὁποῖον ἔχομεν νὰ ἐρχώμεθα τακτικὰ εἰς τὸν ἱερὸν ναόν, καὶ παρακαλῶ, ὅπως ἐπιστήσητε τὴν προσοχὴν ὑμῶν ἐπὶ ὀλίγα λεπτά.

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ ὁποῖος πρὸς σωτηρίαν ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν ἔκλινεν οὐρανοὺς καὶ ἐκ τῶν πατρικῶν κόλπων κατῆλθεν εἰς τὴν γῆν, καὶ τέλειος Θεὸς ὢν ἐγένετο ἄνθρωπος καθ᾿ ὅλα ὅμοιος πρὸς ἡμᾶς, μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐντολῶν, τὰς ὁποίας ἐκήρυξεν, ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς καὶ τὴν ἐντολὴν νὰ προσευχώμεθα πάντοτε, λέγων· «***Δεῖν πάντοτε προσεύχεσθαι καὶ μὴ ἐκκακεῖν***» (Μάρκ. ιη΄ 1). «***Ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε.***» (Β΄. Θεσ. Ε΄ 17). Ὅτι δηλαδὴ ὀφείλομεν νὰ προσευχώμεθα πάντοτε, καὶ ἑσπέρας καὶ πρωῒ καὶ μεσημβρίας ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ καὶ ἐν τῷ οἴκῳ καὶ ἐκτὸς τοῦ οἴκου καὶ ὁπουδήποτε εὑρισκόμεθα· διότι

μόνον διὰ τῆς ἀδιαλείπτου προσευχῆς δυνάμεθα καὶ τὸν Θεὸν νὰ εὐαρεστήσωμεν καὶ τὰ σκάνδαλα καὶ τοὺς ποικίλους πειρασμοὺς τοῦ κόσμου νὰ ἀποφύγωμεν, τῆς ἀρετῆς τὸν δρόμον βαδίζοντες.

Ἐκτὸς ὅμως τῆς ἰδιαιτέρας καὶ ἀτομικῆς ταύτης προσευχῆς ἡμῶν ἔχομεν χρέος νὰ προσκυνῶμεν καὶ νὰ λατρεύωμεν τὸν Θεὸν καὶ δημοσίᾳ συναθροιζόμενοι ἐπὶ τὸ αὐτὸ πάντες οἱ χριστιανοί, καὶ ὡς ἀδελφοὶ καὶ τέκνα τοῦ οὐρανίου Πατρὸς νὰ ἀναπέμπωμεν αὐτῷ ἀπὸ κοινοῦ τὰς προσευχὰς καὶ δεήσεις ἡμῶν, ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς δοξολογοῦντες αὐτὸν καὶ μεγαλύνοντες τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Τόπος ἰδιαίτερος, εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλομεν νὰ προσερχώμεθα πρὸς κοινὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ, εἶνε ὁ ἱερὸς ναός, τὸν ὁποῖον ἔπηξε μὲν ὁ οὐράνιος Πατήρ, ἐστερέωσε δὲ ὁ μονογενὴς Υἱὸς αὐτοῦ καὶ καθηγίασε τὸ πανάγιον Πνεῦμα. Εἰς τοῦτον τὸν ἱερὸν ναὸν ἔχομεν χρέος νὰ προσερχώμεθα καθ' ἑκάστην Κυριακὴν καὶ ἑορτήν· διότι εἰς αὐτὸν ὁ Θεὸς ηὐδόκησε νὰ εἰσακούῃ εὐμενέστερον τὰς προσευχὰς καὶ δεήσεις ἡμῶν.

Ὅτι δὲ ὁ Θεός, ἐκτὸς τῆς ἰδιαιτέρας προσευχῆς ἡμῶν, θέλει καὶ δημοσίαν λατρείαν, μανθάνομεν ἐκ τῆς διαταγῆς, τὴν ὁποίαν ἔδωκεν εἰς τὸν Μωϋσῆν μὲν νὰ κατασκευάσῃ ἐν τῇ ἐρήμῳ τὴν σκηνὴν τοῦ Μαρτυρίου, εἰς τὸν Σολομῶντα δὲ νὰ οἰκοδομήσῃ ἐν Ἱεροσολύμοις τὸν μεγαλοπρεπέστατον ἐκεῖνον ναόν, ὁ ὁποῖος εἶνε γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα ναὸς τοῦ Σολομῶντος. Καὶ εἰς μὲν τὴν σκηνὴν τοῦ Μαρτυρίου ἐνεφανίζετο ἡ παρουσία τοῦ Θεοῦ διὰ φωτεινῆς νεφέλης, ἡ ὁποία ἐσκέπαζε καὶ ἐκάλυπτε τὴν σκηνήν· εἰς δὲ τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναόν, ὅταν ὁ Σολομὼν ἐτέλεσε τὰ ἐγκαίνια αὐτοῦ, καὶ προσευχηθεὶς ἐπεκαλέσθη τὸ ἔλεος καὶ τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς ὁ Θεὸς ὡμίλησε καὶ διεβεβαίωσε τὸν Σολομῶντα ὅτι εἰς τὸν ναὸν ἐκεῖνον ἡμέρας καὶ νυκτὸς οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ θὰ ἦναι ἀνοικτοὶ καὶ τὰ ὦτα αὐτοῦ εὐήκοα διὰ νὰ ἐπακούῃ τὰς προσευχὰς καὶ δεήσεις τοῦ λαοῦ, λέγων· «***Καὶ νῦν ἐξελεξάμην καὶ ἡγίακα τὸν οἶκον τοῦτον, τοῦ εἶναι τὸ ὄνομά μου ἐκεῖ ἕως αἰῶνος. Καὶ νῦν οἱ ὀφθαλμοί μου ἔσονται ἀνεῳγμένοι καὶ τὰ ὦτά μου ἐπήκοα τῇ προσευχῇ τοῦ τόπου τούτου. Καὶ ἐὰν ἐντραπῇ ὁ λαός μου καὶ προσεύξωνται ἐν αὐτῷ καὶ ζητήσωσι τὸ πρόσωπόν μου, καὶ ἐγὼ εἰσακούσομαι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἵλεως ἔσομαι ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῶν***» (Β'. Παραλ. ζ' 14, 16).

Καὶ ἡ σκηνὴ τοῦ Μαρτυρίου, ἡ ὁποία ἀπωλέσθη καὶ ἐχάθη διὰ παντός, καὶ ὁ ναὸς τοῦ Σολομῶντος, ὁ ὁποῖος κατεστράφη, καὶ κατὰ

τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου δὲν ἔμεινε λίθος ἐπὶ λίθου, ἦσαν σκιαὶ καὶ τύποι τοῦ χριστιανικοῦ ναοῦ. Ἐκεῖ ὁ Θεὸς ὡμίλησεν ἅπαξ, ἐνταῦθα ὁ Χριστὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα, ὅπως ὁ ἴδιος διαβεβαιοῖ λέγων· ***«Οὗ γάρ εἰσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν»*** (Ματθ. ιη΄. 20).

Ὅπως λοιπὸν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Μαρτυρίου καὶ εἰς τὸν ναὸν τοῦ Σολομῶντος συνέρρεεν ὁ λαὸς καὶ προσηύχετο, οὕτως ὀφείλομεν καὶ ἡμεῖς νὰ προσερχώμεθα εἰς τὸν χριστιανικὸν ναὸν νὰ προσευχώμεθα καὶ λατρεύωμεν τὸν Θεὸν ἐν αὐτῷ.

Ἡ κοινὴ καὶ δημοσία λατρεία τοῦ Θεοῦ εἶνε φαινόμενον γενικὸν καὶ παγκόσμιον διότι ὁ Θεὸς ζητεῖ καὶ θέλει αὐτήν, καὶ πάντα τὰ ἔθνη καὶ πάντες οἱ λαοὶ τῆς γῆς, καὶ πεπολιτισμένοι καὶ ἄγριοι καὶ χριστιανοὶ καὶ εἰδωλολάτραι ἔχουσιν ἰδιαιτέρους ἱεροὺς τόπους, εἰς τοὺς ὁποίους καθ' ὡρισμένος ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος συνέρχονται ὅλοι ὁμοῦ καὶ προσκυνοῦσι τὸ κατὰ τὴν δόξαν αὐτῶν θεωρούμενον ὕψιστον ὄν. Πολὺ δὲ περισσότερον ὀφείλομεν νὰ πράττωμεν ἡμεῖς τοῦτο· διότι ἔχομεν τὴν μόνην ἀληθινὴν θρησκείαν, ἡ ὁποία ἱκανοποιεῖ πλήρως τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος.

Ὁ Θεὸς ἕξ ἡμέρας εἰργάσθη καὶ ἐδημιούργησε τὸν κόσμον ὅλον, καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ κατέπαυσεν ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ. Καὶ ἡμεῖς ἕξ ἡμέρας ἐργαζόμεθα ἵνα κερδήσωμεν τὸν ἄρτον διὰ νὰ θρέψωμεν τὰς οἰκογενείας ἡμῶν, καὶ τὴν ἡμέραν τὴν ἑβδόμην ἔχομεν ἀφιερωμένην εἰς τὴν προσκύνησιν καὶ λατρείαν τοῦ Θεοῦ. Κατὰ τὴν ἑξαήμερον ταύτην ἐργασίαν ἡμῶν ἀπαντῶμεν πλείστας ὅσας δυσκολίας, ποικίλους πειρασμοὺς καὶ σκάνδαλα καὶ ἐνοχλήσεις, ἐκ τῶν ὁποίων συγχυζόμεθα, καὶ ταρασσόμεθα, καὶ πικραινόμεθα καὶ ἀδημονοῦμεν· καὶ τὸ ἑσπέρας ὅταν κεκμηκότες καὶ κατάκοποι ἐπιστρέψωμεν εἰς τὸν οἶκον ἡμῶν, δὲν δυνάμεθα νὰ δώσωμεν οὔτε ὕπνον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, οὔτε νυσταγμὸν εἰς τὰ βλέφαρα οὔτε ἀνάπαυσιν εἰς τοὺς κροτάφους ἡμῶν.

Ποῦ λοιπὸν θὰ εὕρωμεν τὴν ἠρεμίαν τοῦ πνεύματος καὶ τὴν γαλήνην τῆς ψυχῆς ἡμῶν; Ποῦ θὰ δυνηθῶμεν νὰ καθησυχάσωμεν καὶ νὰ καταπραΰνωμεν τὴν τεταραγμένην καρδίαν ἡμῶν; Οὐδαμοῦ ἀλλοῦ, εἰμὴ μόνον ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ. Ἐνταῦθα, ὅταν μετὰ εὐλαβείας καὶ φόβου Θεοῦ ἱστάμεθα, ὅταν μετὰ καρδίας συντετριμμένης καὶ τεταπεινωμένης παρακολουθῶμεν καὶ βλέπωμεν τὰ θεοπρεπῶς τελούμενα, εἰς τὰ ὁποῖα καὶ ἄγγελοι συλλειτουργοῦσι μεθ' ἡμῶν, ὅταν μετὰ προσοχῆς ἀκροώμεθα τὰ μελωδικῶς ψαλλόμενα, τὰ εὐκρινῶς ἀναγινωσκόμενα καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ τούτου ἄμβωνος κηρυττόμενα, καὶ μάλιστα ὅταν ἀκούωμεν αὐτὸν

τὸν Κύριον προσκαλοῦντα ἡμᾶς καὶ λέγοντα. "*Δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς*" (Ματθ. ια΄. 28), τότε εὑρίσκομεν τὴν μεγαλειτέραν παρηγορίαν καὶ ἀνακούφισιν καὶ ὅλην τὴν ἐλάφρυνσιν τοῦ στήθους ἡμῶν ἐκ τῶν καθημερινῶν θλίψεων καὶ στενοχωριῶν, τότε αἰσθανόμεθα μίαν οὐράνιον ἔλλαμψιν, ἥτις καταυγάζει τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν ἡμῶν. Καὶ νομίζομεν ὅτι εὑρισκόμεθα εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ οὐχὶ εἰς τὴν γῆν, ὅπως καὶ ἡ Ἐκκλησία ψάλλει "*Ἐν τῷ ναῷ ἑστῶτες τῆς δόξης σου, ἐν οὐρανῷ ἑστάναι νομίζομεν...*" (τροπ. Ὄρθρου). Οὕτω δὲ πεπληρωμένοι θείου φωτὸς καὶ χαρᾶς οὐρανίου, ἐξερχόμεθα τοῦ ναοῦ ἥσυχοι καὶ γαλήνιοι, αἰσθανόμενοι ὅλην τὴν χάριν καὶ εὐλογίαν τοῦ ἁγίου Θεοῦ ἐφ' ἡμᾶς.

Ἐντεῦθεν λοιπὸν ἕκαστος ἡμῶν ἐννοεῖ πόσον δυστυχεῖς εἶναι καὶ πόσον βαρέως ἁμαρτάνουσιν οἱ χριστιανοὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι, ὅταν οἱ κώδωνες τῶν ἐκκλησιῶν ὡς οὐράνιαι σάλπιγγες ἠχοῦσι καὶ προσκαλοῦσιν αὐτοὺς ἐν τῷ ναῷ, αὐτοὶ κωφεύουσι καὶ ἀδιαφοροῦσι, προτιμῶντες νὰ ἀναπνέωσι τοὺς πνιγηροὺς καπνοὺς καὶ τὰς βαρείας ἀναθυμιάσεις εἰς τὰς τρώγλας καὶ τὰ καταγώγια τῆς ἀργίας καὶ ῥαστώνης καὶ ὀκνηρίας καὶ βωμολοχίας, παρὰ νὰ ἔλθωσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ἀγρυπνοῦσιν εἰς ἑσπερίδας καὶ χοροὺς καὶ χαρτοπαίγνια, εἰς τὰ θέατρα καὶ εἰς τοὺς κινηματογράφους καὶ εἰς ὅλα τὰ κέντρα τῶν διασκεδάσεων καὶ τῶν κοσμικῶν ἀπολαύσεων καὶ καταδαπανῶσιν ἀφειδῶς τὸ χρῆμα, καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν οὔτε ἔρχονται οὔτε ὀβολὸν προσφέρουσι. Ζητοῦσι νὰ εὕρωσι τὴν εὐτυχίαν εἰς τὰ ἔργα τῆς ἁμαρτίας, ἀλλ' ἀντὶ εὐτυχίας ἀποκομίζουσι τὴν ἀπογοήτευσιν καὶ τὴν ἀπελπισίαν· καὶ δι' αὐτὸ εἶναι πάντοτε ἀνήσυχοι, τεταραγμένοι, δύσθυμοι καὶ κατηφεῖς, διότι ἐλλείπει ἀπ' αὐτῶν ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, ἣν λαμβάνουσιν οἱ χριστιανοὶ ἐν τῷ ναῷ.

Ἀλλὰ πολὺ βαρύτερον τούτων ἁμαρτάνουσι καὶ θὰ δώσωσιν ἀπολογίαν ἐν ἡμέρα κρίσεως ὅλοι οἱ γονεῖς ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι δὲν συνηθίζουσιν ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας τὰ τέκνα αὐτῶν νὰ ἔρχωνται εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἥτις καὶ μόνη ἐμπνέει ἱερὰ καὶ εὐγενῆ αἰσθήματα εἰς τὸν ἄνθρωπον Ρίψατε ἓν βλέμμα καὶ παρατηρήσατε καὶ θὰ ἴδητε ὅτι, οὐδεὶς μαθητὴς καὶ οὐδὲν μικρὸν παιδίον εὑρίσκεται ἐν τῷ ναῷ. Ἀγεληδὸν κατὰ τὴν ὥραν ταύτην περιφέρονται ἔξω εἰς τοὺς δρόμους ἀτακτοῦντα καὶ ἐνοχλοῦντα τοὺς διαβάτας εἰς τρόπον, ὥστε ἀναγκάζουσιν αὐτοὺς νὰ ὑβρίζωσι καὶ νὰ βλασφημῶσι τοὺς γονεῖς αὐτῶν. Καὶ τὰ τοιαῦτα τέκνα μὴ λαμβάνοντα τὴν πρέπουσαν χριστιανικὴν ἀνατροφήν, καταντῶσι πληγαὶ καὶ μάστιγες τῆς κοινωνίας. Ὁ ἄνθρωπος ὅ,τι καλὸν καὶ ἱερὸν καὶ ὅσιον μάθῃ ἐκ μικρᾶς ἡλικίας, ἐκεῖνο μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας θὰ φυλάττῃ καὶ ὅταν μεγαλώσῃ. Καθῆκον ἐπιβεβλημένον ἔχουσιν ὅλοι οἱ γονεῖς νὰ

συνηθίζωσι μικρόθεν τὰ τέκνα αὐτῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν· ἄλλως θὰ φέρωσι μεγάλην εὐθύνην.

Τὴν ψυχικὴν χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν, τὴν ὁποίαν εὑρίσκει, καὶ τὴν ἠθικὴν μόρφωσιν, τὴν ὁποίαν λαμβάνει ὁ ἄνθρωπος ἐν τῷ ναῷ, μόνος ὁ προφήτης καὶ βασιλεὺς ᾐσθάνθη καὶ ἔψαλλεν· **«Ὡς ἀγαπητὰ τὰ σκηνώματά σου, Κύριε τῶν δυνάμεων·** ἐπιποθεῖ καὶ ἐκλείπει ἡ **ψυχή μου εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ Κυρίου»** (Ψαλ. πγ′ 2-3).

Ὅταν δὲ ἔμελλε νὰ προσέλθῃ εἰς τὸν ναόν, ἔνιπτε και ἐκαθάριζε τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας, λέγων· **«Νίψομαι ἐν ἀθῴοις τὰς χεῖράς μου, καὶ κυκλώσω τύ θυσιαστήριόν σου, Κύριε, τοῦ ἀκοῦσαι με φωνῆς αἰνέσεώς, σου, καὶ διηγήσασθαι πάντα τὰ θαυμασιά σου. Κύριε ἠγάπησα εὐπρέπειαν οἴκου σου καὶ τόπον σκηνώματος δόξης σου.»** (ψαλ. κε′, 6—8). Εἰσερχόμενος δὲ εἰς τὸν ναὸν ἔλεγεν· **"Εἰσελεύσομαι εἰς τὸν οἶκόν σου, προσκυνήσω πρὸς ναὸν ἅγιόν σου ἐν φόβῳ σου"** (ψαλ. ε′, 8). Συνιστῶν δε καὶ προτρέπων πάντας νὰ προσέρχωνται εἰς τὸν ναὸν λέγει· **" Προσκυνήσατε τῷ Κυρίῳ ἐν αὐλῇ** ἁγίᾳ **αὐτοῦ "** (ψαλ. ϛ.ε!. 9) **" Εἰσέλθετει εἰς τὰς πύλας αὐτοῦ ἐν ἐξομολογήσει, εἰς τὰς αὐλὰς αὐτοῦ ἐν ὕμνοις ἐξομολογεῖσθε"** (ψαλ. ηθ′. 4). Διδάσκων οὕτω καὶ ἡμᾶς νὰ προσερχώμεθα εἰς τὸν ναὸν ἐν καθαρᾷ καρδία, ἀπηλλαγμένοι ἁμαρτιῶν καὶ λησμονοῦντες πᾶσαν ἔχθραν πρὸς τοὺς ἄλλους καὶ πᾶν παράπονον πρὸς τοὺς ἀδικοῦντας ἡμᾶς, διότι ὁ Θεὸς θὰ ἐκδικηθῇ αὐτούς.

Ὁ αὐτὸς προφήτης συμβουλεύει καὶ προστάσσει ἡμᾶς, λέγων· **" Ὑψοῦτε Κύριον** τὸν **Θεὸν ἡμῶν καὶ προσκυνεῖτε** τῷ **ὑποποδίῳ τῶν ποδῶν αὐτοῦ, ὅτι ἅγιος ἐστιν."** (ψαλ. ϛ η′. 5)· Ὑποπόδιον τῶν ποδῶν τοῦ Θεοῦ εἶνε ὁ τίμιος Σταυρός, τὸν ὁποῖον ὀφείλομεν νὰ ὑψῶμεν καὶ νὰ προσκυνῶμεν ἐν τῷ ναῷ. Καὶ ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς καὶ σωτὴρ ἡμῶν μετέβαινε πάντοτε εἰς τὸν ναόν, ὅπου προσηύχετο καὶ ἐδίδασκε τὸν λαόν Καὶ αὐτοὶ οἱ Ἀπόστολοι οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἅγοι μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου· **" Ἦσαν διὰ παντὸς ἐν τῷ ἱερῷ, αἰνοῦντες καὶ εὐλογοῦντες τὸν Θεόν, Ἀμὴν"** (Λουκ. κδ′. 53).

Καὶ ἡμεῖς, ἀγαπητοί, ἐὰν θέλωμεν νὰ ἤμεθα ἀληθινοὶ καὶ τέλειοι χριστιανοί, ὀφείλομεν νὰ ἐπιτελῶμεν προθύμως τὰ χριστιανικὰ ἡμῶν κα-

θήκοντα καὶ νὰ ἐρχώμεθα εἰς τὸν ἱερὸν ναὸν πάντοτε μὲν μάλιστα δὲ κατὰ τὰς ἁγίας ταύτας ἡμέρας, κατὰ τὰς ὁποίας μέλλομεν νὰ ἑορτάσωμεν τὰ μεγάλα κοσμοσωτήρια γεγονότα τῆς θρησκείας ἡμῶν, τὴν γέννησιν καὶ τὴν βάπτισιν τοῦ Κυρίου αἰνοῦντες καὶ ἡμεῖς ὡς ἀπόστολοι καὶ εὐλογοῦντες τὸν Θεὸν καὶ παρακαλοῦντες αὐτόν, ὅπως εἰρηνεύσῃ τὸν κόσμον, σταματῶν τὸ ποταμηδὸν ἐκχυνόμενον ἀθῷον ἀνθρώπινον αἷμα καὶ σβύνων τὴν μεγάλην πυρκαϊὰν τοῦ πολέμου, ἡ ὁποία ἥναψεν ἐκ τῶν τεσσάρων σημεὶων τοῦ ὁρίζοντος καὶ κυνδυνεύει νὰ κατακαύσῃ καὶ πυρπολήσῃ ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην.

Ἆρον, Παναγιώτατε Δέσποτα, τὰς παναγίας σου χεῖρας, καὶ εὐλόγησαν τὰ πνευματικά σου τέκνα, ἵνα φωτίσῃ ἡμᾶς ὁ Θεὸς νὰ ἔχωμεν πάντοτε τὴν αὐτὴν ζῶσαν καὶ ἀκλόνητον πίστιν καὶ εὐλάβειαν, μετὰ τῆς ὁποίας νὰ διακρινώμεθα εἰς ἔργα ἀγαθὰ καὶ νὰ λατρεύωμεν τὸν Θεὸν ἐν τῷ ἐπιγείῳ τούτῳ ναῷ αὐτοῦ, καὶ νὰ ἀξιώσῃ ἡμᾶς νὰ λατρεύσωμεν αὐτὸν καὶ ἐν τῷ ἐπουρανίῳ ναῷ αὐτοῦ, ψάλλοντες μετὰ τῶν οὐρανίων πυρίνων ταγμάτων τὸν ἀγγελικὸν ὕμνον. **«*Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία.*»** (Λουκ. β'. 14)! Γένοιτο.

† ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΛΕΥΚΗΣ ΠΑΓΚΡΑΤΙΟΥ

ΤΟ ΒΑΘΟΣ ΤΗΣ ΣΚΕΨΕΩΣ ΚΑΙ ΤΟ ΥΨΟΣ ΤΗΣ ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ

ΜΕΡΙΚΩΝ ΑΝΩΤΕΡΩΝ ΠΝΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΤΗΣ ΤΩΝ

—

Ἴσως μερικοὶ ἀναγνῶσται τῆς Ὀρθοδοξίας θὰ αἰσθανθοῦν κἄποιαν στενοχωρίαν καὶ θὰ δοκιμάσουν ἀπορίαν ὅταν θὰ ἀναγνώσουν χωρὶς προσοχὴν αὐτὸ τὸ ἄρθρον μου. Τί ζητεῖ εἰς τὸ θρησκευτικοϊστορικὸν αὐτὸ περιοδικὸν ἡ καταχώρισις σκέψεων, στίχων γραμμένων ἀπὸ ἀνθρώπους καθὼς πδχ. ὁ Shelley (1792-1822) ὁ ὁποῖος ἔγραψε πραγματείαν μὲ ἐπιγραφὴν «ἡ ἀνάγκη τοῦ Ἀθεϊσμοῦ»; Τὴν ἀπορίαν αὐτὴν θὰ τὴν λύσῃ ὁ Μέγας Βασίλειος, ὁ βαθὺς ἐκεῖνος ἐρευνητὴς τῆς ἔξω καὶ τῆς ἔσω σοφίας. Συνέθεσεν ἕνα λόγον τὸν ὁποῖον προώριζε διὰ τὰ παιδιὰ τῆς ἀδελφῆς του. Εἶναι λόγος παιδαγωγικὸς καὶ περιστρέφεται κυρίως περὶ τὴν ἀπὸ ἀπόψεως ἠθικῆς διαπαιδαγωγήσεως, τῶν νέων χρησιμότητα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων.(1) Ὡς οἴκοθεν ἐννοεῖται ἐπρόκειτο περὶ μορφώσεως καὶ διαπαιδαγωγήσεως νέων χριστιανῶν. Ὁ Μ. Βασίλειος δὲν διστάζει νὰ συστήσῃ εἰς τὴν χριστιανικὴν νεολαίαν τὴν μελέτην ὄχι μόνον ἐκείνων ἐκ τῶν εἰδωλολατρῶν Ἑλλήνων συγγραφέων οἱ ὁποῖοι διδάσκουν ἠθικὰς καὶ ἄλλας ἀρχὰς κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ὁμοίας πρὸς τὰς τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, ἀλλ' ἀκόμη καὶ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι διδάσκουν ἐναντία πρὸς τὰ διδάγματα τοῦ Χριστοῦ. Ἡ μελέτη τῶν τοιούτων δὲν θὰ προσδώσῃ μόνον μίαν λάμψιν εἰς τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν καὶ ἐπιστήμην ἀλλὰ ἔχει καὶ οὐσιαστικωτέραν σημασίαν. Ὅταν, λέγει, θέσωμεν τὰς χριστιανικὰς ἀρχὰς καὶ ἀληθείας παραλλήλως πρὸς τὰ ἀντίθετα διδάγματα τῆς θύραθεν σοφίας καὶ καταμάθωμεν τὴν μεταξὺ τῶν δύο ὑπάρχουσαν διαφοράν, τότε περισσότερον θὰ βεβαιωθῶμεν περὶ τῆς ἀνωτερότητος τῶν χριστιανικῶν διδαγμάτων.(2).

---

1) Ὁ λόγος ἐπιγράφεται « Πρὸς τοὺς νέους ὅπως ἂν ἐκ τῶν ἑλληνικῶν ὠφελοῖντο λόγων. »

2) « Εἰ μὲν ἔστι τις οἰκειότης πρὸς ἀλλήλους τοῖς λόγοις προὔργου (=ὠφέλεια ὠφέλιμος) ἂν ἡμῖν αὐτῶν ἡ γνῶσις γένοιτο, εἰ δὲ μή, ἀλλὰ τό γε παράλληλα θέντας καταμαθεῖν τὸ διάφορον οὐ μικρὸν εἰς βεβαίωσιν τοῦ κρείττονος.»

Ὁ Μέγας Βασίλειος ὁ ἴδιος ἀναφέρων εἰς τὸν λόγον ἐκεῖνον διάφορα χωρία ἀπὸ τοὺς κλασσικοὺς Ἕλληνας ποιητάς, ῥήτορας καὶ λογογράφους καὶ συγγράψας διάφορα θεολογικὰ συγγράμματα γεμάτα ἀπὸ ὀρθόδοξον περιεχόμενον καὶ πλημμυρισμένα ἀπὸ χάριν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἀπέδειξεν ἐμπράκτως καὶ κατὰ τὸν πλέον ἀνάγλυφον τρόπον τὴν ὀρθότητα τῶν ἐπὶ τοῦ προκειμένου σκέψεων καὶ παρατηρήσεών του. Μελετήσας τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας συγγραφεῖς ᾐσθάνθη βαθειὰ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὁ Σόπενχάουερ μὲ τὰ ἑξῆς λόγια παρέστησεν εἰς τὸ ἔργον του «συγγραφεῖς καὶ ὕφος» «Δὲν ὑπάρχει διὰ τὸ πνεῦμα κανὲν ἀναψυκτικὸν ἀποτελεσματικώτερον ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἀρχαίων κλασσικῶν. Εὐθὺς ὡς τυχαίως ἀνοίξῃ τις ἕνα μεταξὺ αὐτῶν, ἔστω καὶ διὰ ἡμίσειαν μόνον ὥραν, αἰσθάνεται ἀμέσως τὸν ἑαυτόν του ἀναπαυθέντα, ἀνακουφισθέντα, ἐξαγνισθέντα, ἀνυψωθέντα, καὶ ἐνδυναμωθέντα· φαίνεται ὡς νὰ καταπαύῃ τὴν δίψαν του ἀπὸ καθαρὰν πηγὴν κατερχομένην ἀπὸ βράχον.»

Ἄλλως τε τὰ μεγάλα πνεύματα ὠθούμενα εἴτε ἀπὸ τὴν ἰσχυράν των διανοητικότητα εἴτε ἀπὸ ἕνα κοχλάζοντα κόσμον συναισθημάτων ποὺ κατακλύζει τὸ ὑποσυνείδητόν των ἐγὼ φιλοσοφοῦν μὲ κατεύθυνσιν πρὸς τὸ Ὕψιστον καὶ Ἄπειρον ὄν. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον κυρίως κάμνει τὸν ἄνθρωπον νὰ ὀνομάζεται καὶ νὰ εἶναι εἰκὼν τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ νοῦς καὶ μάλιστα ὁ ἡγεμονικὸς νοῦς, ὁ νοῦς ὁ κατεξουσιάζων ὅλων τῶν κατωτέρων διαθέσεων καὶ τάσεων τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὸν τὸν νοῦν ἔχων ὑπ᾽ ὄψιν ὁ Προφητάναξ ἀπευθυνόμενος ἐν κατανύξει πρὸς τὸν θεὸν ἔλεγε ***«καὶ πνεύματι ἡγεμονικῷ*** στήριξόν με» Ὅσοι ἀνώτεροι διανοητικῶς ἄνθρωποι ὁδηγοῦνται μὲ τοιοῦτον νοῦν δὲν εἶναι δυνατὸν σοβαρῶς νὰ ἀρνηθοῦν ***ἐκεῖνον*** τοῦ Ὁποίου τὴν εἰκόνα φέρουν εἰς τὰ βάθη τῆς ἐσωτερικῆς των ὑπάρξεως. Ἐὰν καμμίαν φορὰν ὑπόκωφα—«ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν»— ἀρνηθοῦν τὸν πάνσοφον Δημιουργὸν τοῦ παντὸς λησμονοῦν ἀμέσως τὴν κατάστασιν ἐκείνην ἢ τὴν περνοῦν ἀπαρατήρητοι καὶ ἀντιφάσκοντες ἀνομολογοῦν ἐκεῖνο ποὺ πρὸ ὀλίγου ἠρνήθησαν. Ἡ ὁμολογία εἶναι συνήθως πλέον συγκινητικὴ καὶ πλέον πανηγυρικὴ ἀπὸ τὴν ἄρνησιν. Τὴν τοιαύτην κατάστασιν τῶν ἀνωτέρων πνευμάτων τῶν φιλοσοφησάντων πρὸ τοῦ χριστιανισμοῦ — ἄς προσθέσωμεν ἡμεῖς διὰ τοὺς σημερινούς, τῶν φιλοσοφούντων ἔξω τοῦ Χριστιανισμοῦ — ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς Ἰουστῖνος ἐξηγεῖ διὰ τῆς ἑκάστῳ ἀνθρώπῳ ἐνούσης ἐμφύτου τοῦ λόγου σπορᾶς (3).» Ἠμποροῦσαν καὶ ἠμποροῦν οἱ-

3) Δευτέρα Ἀπολογία, I, 3. Ἐμαρτύρησε κατὰ τὸ 165.

τοιοῦτοι "ἀμυδρῶς„ νὰ βλέπουν πολλὰς τοῦ ὑπερ-πέραν ἀληθείας καὶ ἀκουσίως νὰ χρησιμεύουν, κατὰ τὴν ἔκφρασιν Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως, "ὥς ὑποβάθρα τῆς κατὰ Χριστὸν φιλοσοφίας„.

Ὁ φιλόσοφος ποιητὴς π.δ.χ. Γκαῖτε ἐμφανίζεται εἰς τὸν πολυθρύλητον Φάουστ ὡς ἄνθρωπος ποὺ τὸν τυραννοῦν τὰ μεγάλα προβλήματα τῆς ὑπάρξεως. Ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἱκανοποιήθη ἀπὸ ὅλας τὰς ἀνθρωπίνους γνώσεις καὶ παριστάνεται ζητῶν ἤ περιμένων ἱκανοποίησιν ἀπὸ τὴν μαγείαν, ἀπὸ τὸν δαίμονα, εἶναι κατὰ βάθος αὐτὸς ὁ Γκαῖτε· πότε μὲ στεναγμὸν φωνάζει "ποῦ νὰ σὲ πιάσω ἄπειρε Φύσι", πότε ψυχραιμότερον διατυπώνει τὴν σκέψιν του κατὰ τὴν ὁποίαν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δὲν μᾶς ἀπεκάλυψεν ἡ φύσις δὲν ἠμποροῦμεν νὰ τὴν ἐξαναγκάσωμεν νὰ μᾶς τὸ δώσῃ μὲ τοὺς μοχλοὺς καὶ μὲ τὶς βίδες. Πνεῦμα ἰσχυρόν, πλουσιωτάτη λυρικὴ εὐαισθησία, καταλαμβάνεται ἀπὸ λύπην, ἀπὸ στενοχωρίαν, ἀπὸ μελαγχολίαν. Εἶναι λύπη ποὺ δὲν ἠμπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῇ οὔτε ὡς "κατὰ Θεὸν λύπη" οὔτε "ὡς κατὰ κόσμον λύπη". Ἐν τῇ πραγματικότητι ὅμως εἶναι καὶ κατὰ κόσμον καὶ κατὰ θεὸν λύπη, ἐφόσον καταλήγει εἰς ἐσωτερικὴν ἀνάπαυσιν τῆς συνειδήσεως. Εἰς τὸν Φάουστ γράφει:

> "Πρέπει νὰ ὑφίστασαι στερήσεις, πρέπει νὰ στερῆσαι· αὐτὸ εἶναι ἡ αἰωνία ἐπωδὸς ποὺ ἀντηχεῖ εἰς τὰ αὐτιὰ κάθε ἀνθρώπου, καὶ τὴν ὁποίαν, καθ' ὅλην μας τὴν ζωήν, βραχνὰ μᾶς τὴν ψάλλει κάθε ὥρα...
>
> Ὅταν σηκώνωμαι τὸ πρωΐ τὸ μόνον αἴσθημα ποὺ αἰσθάνομαι εἶναι ὁ τρόμος... Καὶ ὅταν νυκτώσῃ πάλιν μὲ ἀγωνίαν θὰ ξαπλωθῶ στὸ στρῶμά μου· καὶ ἐκεῖ δὲν ἔχω καθόλου ἡσυχίαν· τρομερὰ ὄνειρα θὰ μὲ τρομάξουν".

Κατὰ τὰς πανθεϊστικάς του ἀντιλήψεις ὁ Γκαῖτε παραδέχεται ἕνα ἐσωτερικὸν θεὸν ποὺ κυριαρχεῖ εἰς ὅλας τὰς ἐσωτερικὰς δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ ἀδυνατεῖ ὅμως νὰ δημιουργήσῃ κάτι τὸ ἐξωτερικόν, τὸ ὁποῖον θὰ ἱκανοποιήσῃ τὸν ἄνθρωπον. Ἀπὸ ἐδῶ ὁρμώμενος προσέθηκεν τὴν ἀξιοσημείωτον φράσιν. "Ὡς ἐκ τούτου ἡ ὕπαρξις δι' ἐμὲ εἶναι βάρος, ὁ θάνατος ἐπιθυμητός, ἡ δὲ ζωὴ μισητή". ("und so ist mir das Dasein eine Last, der Tod erwünscht, das Leben mir vërhasst"). Ἡ λύπη αὐτή, ἡ στενοχωρία τῆς ψυχῆς, ἡ ἀγωνιώδης ἐσωτερικὴ πάλη, ὁσονδήποτε τρομακτικὴ καὶ ἂν ἦναι, δὲν ὁμοιάζει ἐν μέρει μὲ τὰ συστατικὰ τῆς κατὰ θεὸν λύπης; Ἡ κατὰ θεὸν λύπη ἔχει, κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον, δύο πλεονεκτήματα, "τὸ μὴ καταγινώσκεσθαι ἐφ' οἷς ἀλγεῖ τις, καὶ τὸ τὴν λύπην ταύτην εἰς σωτηρίαν τελευτᾶν." Πῶς σώζεται ὁ ἄνθρωπος; Πῶς ἄλλως παρὰ εὑρίσκων τὴν ἀνάπαυσιν τῆς ψυχῆς του, τὴν γαλήνην τῆς

συνειδήσεώς του, τὴν ἐσωτερικήν του εὐτυχίαν ἐν τῇ ἐπικοινωνίᾳ μετὰ τοῦ θεοῦ, μετ' Ἐκείνου, ὁ ὁποῖος εἶπε· "δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς." Ἐδῶ κατέληξε καὶ ὁ Γκαῖτε ὅταν εἶπε· "ἠμπορεῖ ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις πάντοτε νὰ προοδεύῃ, νὰ εὐρύνεται ὅσον θέλει τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, δὲν θὰ ὑπερβῇ τὸ ὕψος καὶ τὴν ἠθικὴν μόρφωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ὡς ταῦτα διαλάμπουν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον". ([4])

Ἡ βαθεῖα σκέψις καὶ ἡ ὑψηλὴ φαντασία τοῦ Ἄγγλου λυρικοῦ ποιητοῦ Πέρσυ Σέλλεϋ τὸν ἐφωδίασαν μὲ τοιαῦτα νοερὰ πτερὰ καὶ μὲ τοιοῦτον ἐνθουσιασμὸν πρὸς τὴν ἀνωτέραν διανοητικὴν δύναμιν καὶ λάμψιν ὥστε νὰ συνθέσῃ ἕνα ποιητικὸν ὕμνον ἐν τῷ ὁποίῳ ἐξυμνεῖ καὶ ἐκθειάζει τὴν δύναμιν καὶ τὴν ὡραιότητα τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας. Ἡ περὶ ὡραιότητος ἐν γένει ἀντίληψις τοῦ ποιητοῦ Σέλλεϋ εἶναι ἐντελῶς ἰδανική. "Εἶναι, ὡς γράφει ὁ Willam Long, ὡραιότης παράδοξος καὶ ἐπουράνιος (supernal), μὲ περιεχόμενον ὄχι ἐπίγειον ἤ πραγματικόν". ([5]) Ὅταν διαβάσῃ κανεὶς τὰ ὡραιότερα καὶ βαθύτερα ποιήματα τοῦ Σέλλεϋ αἰσθάνεται ὅτι εὑρίσκεται ὑπὸ τὸ κράτος κάποιου ὑπερόχου, χωρὶς νὰ ἠμπορέσῃ νὰ ἀντιληφθῇ τί εἶναι αὐτό. Ὑπάρχει κάποιο μυστηριῶδες ποὺ εἶναι πολλὲς φορὲς ἀποτέλεσμα τῆς βαθείας σκέψεως, τῆς πολὺ ὑψηλῆς πτήσεως τῆς διανοίας· ὁ δυνατὸς νοῦς αἰσθάνεται ἤ μᾶλλον διαισθάνεται κἄτι ποὺ εἶναι μέσα στὰ βάθη τῆς ψυχῆς του ἤ εἰς τὸ Σύμπαν χωρὶς νὰ ἠμπορῇ νὰ τὸ κατανοήσῃ. Εἰς τοὺς ἑξῆς στίχους τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ποιήματος τοῦ Σέλλεϋ καταφαίνεται ἡ ἀνωτέρω ἰδέα·

> "ἡ τρομερὰ σκιὰ κάποιας ἀοράτου Δυνάμεως κυματίζει ἀνάμεσά μας χωρὶς νὰ φαίνεται·—ἐπισκέπτεται τὸν ποικίλον αὐτὸν κόσμον μὲ ἕνα ἄστατο πτερύγισμα σἄν καλοκαιρινὸς ἄνεμος ποὺ τρέχει ἀπὸ ἕνα λουλούδι εἰς ἄλλο, σἄν ἀκτίνες τῆς σελήνης ποὺ πίπτουν πίσω ἀπὸ κάποιο βουνὸ σκεπασμένο μὲ πεῦκα. Σἄν μιὰ ἀνάμνησι μουσικῆς ποὺ ἔπαυσε, σἄν κἄτι ποὺ εἶναι ἀγαπητὸν διὰ τὴν χάριν του καὶ πειὸ ἀγαπητὸν ἀκόμη διὰ ***τὸ μυστήριόν του***". ([6])

Τὸ ἐγκώμιον τῆς ὡραιότητος τοῦ εἰρημένου Ἄγγλου εἶναι ἐγκώμιον ὅλων τῶν βαθειὰ σκεπτομένων ἀνδρῶν, ὅλων τῶν ἀνωτέρων πνευ-

---

4) Ad. Harnack, Das Wesen des Christentums σ. 3.

5) "Outlines of English Literature" σ. 225 κ. ἀλλ.

6) Τὴν μετάφρασιν τῶν στίχων τοῦ Σέλλεϋ καθὼς καὶ τῶν ἄλλων συγγραφέων ἔκαμα κατ' εὐθεῖαν ἀπὸ τὸ πρωτότυπον.

μάτων. Εἶναι ὕμνος πρὸς τοὺς γίγαντας τῆς σκέψεως καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν δωρητὴν τοιαύτης διανοητικῆς δυνάμεως. Καθὼς ὁ Γκαῖτε αἰσθάνεται τὸ Σύμπαν νὰ διαπερᾶ ὅλον του τὸ ἐσωτερικὸν ἐγώ, τὴν εὐαίσθητον ἀτομικότητά του, εἰς τὰς μυχιαιτάτας γωνίας τοῦ ὁποίου ἀπηχουν μὲ ἀπερίγραπτον μηκυθμὸν τὰ μεγάλα προβλήματα τῆς ὑπάρξεως.

« Πνεῦμα τῆς ὡραιότητος, ποὺ καθαγιάζεις μὲ τὰ ἰδικά σου χρώματα ὅ,τι κάμνει νὰ λάμπῃ ἐπάνω στὴν ἀνθρωπίνῃ σκέψι ἢ τὴν ἀνθρωπίνη μορφή—ποῦ πῆγες; Διατὶ φεύγεις μακρηὰ καὶ ἀφήνεις τὴν κατάστασίν μας, ἀφήνεις ἄδειαν καὶ ἔρημην αὐτὴν τὴν κοιλάδα τοῦ κλαυθμῶνος; Ρώτησε γιατὶ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου δὲν ὑφαίνει γιὰ πάντα οὐράνια τόξα ἐκεῖ ἐπάνω στοῦ βουνοῦ τὸ ῥυάκι, γιατὶ κἄτι ποὺ μιὰ φορὰ ἔλαμψε, κατόπιν νὰ φθίνῃ καὶ νὰ μαραίνεται, ***γιατὶ φόβος καὶ ὄνειρον καὶ θάνατος καὶ γέννησις ρίπτουν ἕνα τέτοιον σκότος ἐπάνω στὸ ἡμερινὸ φῶς τῆς γῆς αὐτῆς, γιατὶ στὸν ἄνθρωπο νὰ ὑπάρχῃ ἕνας τέτοιος χῶρος γιὰ τὴν ἀγάπη καὶ τὸ μῖσος, γιὰ τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν ἀπελπισίαν,*** καμμιὰ φωνὴ ποὺ προέρχεται ἀπὸ ἕνα ἀνώτερο κόσμο δὲν ἔδωσέ ποτε στὸ φιλόσοφο ἢ στὸν ποιητὴ ἀπαντήσεις γι᾽ αὐτὸ τὰ ὀνόματα "Δαίμων" "Πνεῦμα" καὶ οὐρανός" μένουν μόνα γραμμένα στὰ βιβλία τῶν ἐρευνητῶν, ***εὔθραυστα ψελλίσματα***—τῶν ὁποῖων τὸ ἐξωτερικὸν θέλγητρον δὲν θὰ μᾶς ἐμποδίσῃ ἀπὸ τοῦ νὰ διακρίνωμεν,

εἰς ὅσα ἀκούωμεν καὶ βλέπομεν,
ἀμφιβολίαν, ἀβεβαιότητα καὶ μεταβολήν".

Μόνον τὸ φῶς—σἄν καταχνιὰ ποὺ πίπτει ἐπάνω στὰ βουνά, ἢ σἂν μουσικὴ στελμένη ἀπὸ κάποιο νυκτερινὸ ἄνεμο, μὲ τὶς χορδὲς κάποιου σιγανοῦ ὀργάνου, ἢ σἄν σεληνόφως ποῦ ἀντανακλᾷ μεσάνυκτα ἐπάνω εἰς ἕνα ρυάκι, ***μόνον τὸ φῶς σου δίδει χάριν καὶ ἀλήθειαν εἰς τὸ ἀνήσυχον ὄνειρο τῆς ζωῆς.***

Οἱ ἀκόλουθοι στίχοι τῆς ἕκτης στροφῆς τοῦ ἰδίου ποιήματος ὁμοιάζουν μὲ στίχους τοῦ Γκαῖτε τοὺς ὁποίους ἀνέφερα ἀνωτέρω.

" Αὐτὰ (=τὰ φάσματα) ξεύρουν πὼς ποτὲ ἡ χαρὰ δὲν ἀκτινοβόλησε ἐπάνω στὰ φρύδια μου, ἀλλὰ εἶναι χαμένη μαζὶ μὲ τὴν ἐλπίδα πὼς θὰ ἀπελευθέρωνες αὐτὸν τὸν κόσμον ἀπὸ τὴ μαύρη του σκλαβιά, πὼς σύ, ὢ τρομερὰ ὡραιότης, θὰ ἔδιδες ἐκεῖνο ποὺ δὲν μποροῦν νὰ τὸ παραστήσουν αὐτὰ τὰ λόγια."

Ἡ λύπη, ἡ μελαγχολία διὰ τὸν Σέλλεϋ ἦτο ἡ μεγαλυτέρα κινητήριος δύναμις τῆς βαθείας λυρικῆς του ποιήσεως. Κατήντησαν περιλάλητοι οἱ σχετικοὶ πρὸς τὰ ἀνωτέρω στίχοι του.

Πολλοὶ δυστυχισμένοι ἄνθρωποι
λικνίζονται στὴν ποίησι μὲ τὰ ἀντίξοα τῆς ζωῆς,
αὐτοὶ μανθάνουν στὴ δυστυχία ὅ,τι διδάσκουν στὸ ᾆσμα.(7)

Τὴν ἰδέαν αὐτὴν ἐντονώτερον ἐξέφρασεν ὁ ἐπίσης Ἄγγλος ποιητὴς Poe καὶ ὁ Γερμανὸς Heine καὶ ἄλλοι. (8)

Τὰ δυνατὰ πνεύματα καὶ ἐκεῖνα ποὺ ἔζησαν χωρὶς πίστιν καὶ ἔγραψαν μὲ ἄγνοιαν τοῦ Ἀπείρου Θεοῦ, εἰς ὡρισμένας στιγμὰς προσεύχονται μὲ περισσοτέραν εὐλάβειαν παρὰ ἐκεῖνοι ποὺ πάντοτε ἦσαν εὐλαβεῖς.

Θὰ ἀναφέρω ὡς παράδειγμα αὐτὸν τὸν Musset ποὺ ἐμνημόνευσα πρὸ ὀλίγου. Ἰδοὺ τί γράφει εἰς τὸ βιβλίον του "La confession d'un enfant du siècle".

"Ἡ σοφία μας καὶ ὁ σκεπτικισμός μας εἶναι στὰ χέρια μας μεγάλα παιδικὰ παιγνίδια· συγχώρησέ μας (=Θεέ) διότι ὀνειρευόμεθα πὼς εἴμεθα ἀσεβεῖς, σὺ ποὺ ἐμειδίας στὸν Γολγοθᾶ. Ἀπὸ ὅλες τὶς θλίψεις μιᾶς ὥρας ἡ πειὸ χειρότερη διά τὶς ματαιοδοξίες μας εἶναι ὅταν αὐταὶ (=αἱ κουφότητές μας) προσπαθοῦν νὰ σὲ λησμονήσουν. Ἀλλά, σὺ βλέπεις, αὐτὰ εἶναι σκιὲς ποὺ ἕνα βλέμμα τὶς σκορπίζει. Καὶ μᾶς ἡ λύπη μᾶς ὠθεῖ πρὸς σέ, καθὼς καὶ σένα ἡ λύπη σὲ ὡδήγησε πρὸς τὸν πατέρα σου· στεφανωμένοι μὲ ἀκάνθας ὑποκλινόμεθα μπρὸς στὴν εἰκόνα σου· μὲ αἱματωμένα χέρια ἐγγίζομεν τὰ αἱματόβρεκτα πόδια σου· καὶ σὺ ἔφερες τὸ μαρτύριον διὰ νὰ ἀγαπᾶσαι ἀπὸ τοὺς δυστυχισμένους."

Κλείων τὴν παροῦσαν μελέτην σειμειώνω ὅτι εἰς πολλοὺς ἀνθρώπους ὁπωσδήποτε διανοουμένους καὶ ἄλλοτε μὴ πιστοὺς συνέβη να γίνουν εὐσεβεῖς διαβάζοντες βιβλία σὰν αὐτὰ ποὺ ἀνέφερα, δλδ. γραμμένα ἀπὸ ἀνώτερα πνεύματα ποὺ δὲν εἶναι ἢ καὶ δὲν θεωροῦνται θρησκευτικά.

† Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

---

7) « Most wretched men
are cradled into poetry by rong;
they lern in suffering what they teach in song »

8) Ἀπὸ τὴν μεγάλην μου λύπην εἶπεν ὁ Heine, κάμνω τὰ μικρὰ τραγούδια.
« Aus meinen groszen Schmerzen
Mach'ich die Kleinen Lieder ».

Ὁ Γάλλος λυρικὸς ποιητὴς Alfred de Musset εἰς τὸ ποίημα του « νύκτα τοῦ Μαΐου » γράφει· «Κανένα πρᾶγμα δὲν μᾶς κάμνει τόσο μεγάλον ὅσον ἡ μεγάλη λύπη. Οἱ πειὸ ἀπηλπισμένοι εἶναι τὰ ὡραιότερα ᾄσματα. »

(†) Π. ΚΟΜΝΗΝΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

13.— Ὅπως ἀποδείξῃ ὁ Ἀπ., ὅτι ἡ πίστις, οὐχὶ δὲ ἄλλο τι, οὐδὲ τὰ ἔργα αὐτὰ τοῦ Μ. Νόμου (ἡ ἐκπλήρωσις δηλ. αὐτῶν), ἔχουσι σημασίαν τινὰ ὡς πρὸς τὴν πνευματικήν, τὴν καὶ οὐσιώδη, συγγένειαν μετὰ τοῦ Ἀβραάμ, κατ' ἀκολουθίαν δὲ καὶ ὡς πρὸς τὴν μετοχὴν εἰς τὰ ἀγαθά, τὰ ὁποῖα ὑπεσχέθη εἰς αὐτὸν ὁ Θεός, φέρει εἰς μέσον τὴν ἐπαγγελίαν (=ὑπόσχεσιν), τὴν ὁποίαν ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἀβραάμ, ἑπομένως δὲ καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους αὐτοῦ, ὅτι θὰ κληρονομήσουσι τὸν κόσμον, τῆς ὁποίας ἐπαγγελίας δὲ τὴν ἐκπλήρωσιν ἐξήρτησεν ὁ Θεὸς οὐχὶ ἐκ τῶν ἔργων (**διὰ νόμου**, διὰ τῆς τηρήσεως δηλ. αὐτοῦ), ἀλλ' ἐκ τῆς δικαιοσύνης, τὴν ὁποίαν φέρει ἡ πίστις (**διὰ δικαιοσ. πίστ.**) Ὁ κόσμος (μερικώτερον ἡ γῆ Χαναάν), τὸν ὁποῖον κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Θεοῦ θὰ ἐκληρονόμει ὁ Ἀβραὰμ καὶ οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ διὰ τὴν ἐκ πίστεως δικαιοσύνην ἀποτελεῖ τύπον τῆς τελειωτικῆς σωτηρίας (πρβλ. Ματθ. Ε' 15), ἥτις ἐπακολουθεῖ εἰς τὴν διὰ πίστεως δικαίωσιν. Ἀναφέρεται δὲ ἡ ἐν λόγῳ ἐπαγγελία ἐν Γεν. ΙΒ' 7. ΙΓ' 14 κ. ἑξ ΙΕ' 18. ΙΖ' 8).

14.— 15.— Ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς δὲν ἐξήρτησε τὴν ἐπαγγελίαν Αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ Νόμου. Διότι, λέγει ὁ Ἀπ., ἂν ἐξήρτα αὐτὴν ἀπὸ τοῦ Νόμου, ἂν δηλ. ὡρίζετο νὰ κληρονομήσουν οἱ φυλάσσοντες τὸν Νόμον (***οἱ ἐκ νόμου***), τότε θὰ ἐματαιοῦτο ἡ πίστις καὶ θὰ κατηργεῖτο ἡ ἐπαγγελία, ἄλλαις λέξεσιν, οὔτε πίστις ἐκ μέρους τοῦ ἀνθρώπου θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ ὡς πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἐπαγγελίας, οὔτε ἡ ἐπαγγελία θὰ ἐξεπληροῦτο ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποίαν ματαιώνει ὁ Νόμος, ὅστις μόνον τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ προκαλεῖ, διότι γίνεται αἴτιος παραβάσεων, ἐν ᾧ ὅπου δὲν ὑπάρχει Νόμος, ἐκεῖ δὲν ὑπάρχει καὶ παράβασις, ἑπομένως δὲν ὑπάρχει ἀφορμὴ δυσμενείας ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ ἄνθρωπος δὲ τότε δύναται νὰ ἔχῃ πίστιν, ὅτι θὰ ἐκπληρώσῃ ὁ Θεὸς τὰς ἐπαγγελίας Αὐτου. Αἰτία διὰ τὴν ὁποίαν ὅπου ὑπάρχει νόμος ὑπάρχει καὶ παράβασις ἐκ μέρους του ἀνθρώπου εἶνε ἡ κακία καὶ ἀδυναμία τῆς θελήσεως αὐτοῦ. ***Οἱ ἐκ νόμου***=ἐκεῖνοι, τῶν ὁποίων τὸ κυριώτερον χαρακτηριστικὸν ἀποτελεῖ ἡ τήρησις τοῦ νόμου.

16.— Ἐπειδὴ εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ παραβῶσι τὸν νόμον οἱ ἄνθρωποι (στίχ. 15), καὶ νὰ μὴ προκαλέσωσιν ἑπομένως τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο Οὗτος ὅπως καταστήσῃ τὴν περὶ τῆς ὑπ' αὐτῶν κληρονομίας τοῦ κόσμου (τῆς σωτηρίας δηλ.) ἐπαγγελίαν Αὑτοῦ ἀσφαλῆ καὶ βεβαίαν δὲν ἐξήρτησεν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ Νόμου, ἀλλ' ἀπὸ τῆς πίστεως, ἵνα τοιουτοτρόπως ἡ ὑπ' Αὐτοῦ ἐκπλήρωσις τῆς ἐπαγγελίας γίνῃ κατὰ χάριν, ὅτε ἡ ἐκπλήρωσις τῆς ἐπαγγελίας θὰ ἦτο βεβαία, διότι θὰ ἐξηρτᾶτο μόνον ἀπ' Αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλον λόγον ὁ Θεὸς δὲν ἐξήρτησε τὴν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἐπαγγελίαν Αὑτοῦ ἀπὸ τοῦ νόμου. Τὸν Μ. Νόμον κατεῖχον μόνοι οἱ Ἰουδαῖοι, οὐχὶ δὲ καὶ οἱ Ἐθνικοί, ἡ δὲ ἐπαγγελία ἀνεφέρετο εἰς ὅλους τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἀβραὰμ καὶ εἰς τοὺς διὰ τοῦ νόμου, τ. ἔ. κατὰ σάρκα, συγγενεύοντας πρὸς αὐτόν, καὶ εἰς τοὺς συνδεομένους πρὸς αὐτὸν διὰ τῆς ἀναλόγου πρὸς τὴν ἰδικήν του πίστεως αὐτῶν. Ἂν ἐπὶ τούτοις καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἔχοντες ὑπ' ὄψιν, ὅτι παρέβαινον τὸν Νόμον, δὲν θὰ ἦσαν βέβαιοι ὅτι ὁ Θεὸς θὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἐπαγγελίαν του, ἄν τὴν συνέδεε μετὰ τοῦ Νόμου, πολὺ ὀλιγώτερον ἦτο δυνατὸν νὰ εἶναι βέβαιοι οἱ Ἐθνικοί, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶχον καμμίαν σχέσιν μὲ τὸν Μ. Νόμον.

17.— Ὅτι τὸ σπέρμα τοῦ Ἀβραὰμ εἰς τὸ ὁποῖον, ὡς καὶ εἰς τὸν ἴδιον, ἀναφέρεται ἡ ἐπαγγελία τοῦ Θεοῦ, ὅτι θὰ κληρονομήσωσι τὸν κόσμον (στίχ. 13), τ. ἔ. τὴν σωτηρίαν, δὲν περιλαμβάνει μόνον τοὺς σαρκικῶς πρὸς τὸν Ἀβραὰμ συγγενεύοντας Ἰουδαίους, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ἄλλους, τοὺς Ἐθνικούς, συνδεθέντας πρὸς αὐτὸν διὰ τῆς ἀναλόγου πίστεως ἀποδεικνύει ἡ Ἁγ. Γραφὴ χαρακτηρίζουσα αὐτὸν πατέρα πολλῶν ἐθνῶν. Ὀνομάσας κατὰ ταῦτα ὁ Ἀπ. τὸν Ἀβραὰμ ***πατέρα πάντων ἡμῶν***, τῶν πιστευόντων δηλ. Ἰουδαίων τε καὶ Ἐθνικῶν, προσθέτει καὶ τὸν προσδιορισμὸν ***κατέναντι οὗ ἐπίστευσε Θεοῦ***, δηλ. ὅτι ὁ Ἀβραὰμ εἶνε πατὴρ πάντων τῶν πιστευόντων ἐνώπιον καὶ κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ ἰδίου Θεοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπίστευσεν, ἑπομένως ἀληθῶς καὶ πραγματικῶς, οὐχὶ δὲ κατὰ τὴν κρίσιν τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ἠδύναντο νὰ ἀπατῶνται ὡς οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανοί, οἱ ὁποῖοι δὲν ἤθελον νὰ ἀναγνωρίσωσι τὸν Ἀβραὰμ πατέρα καὶ τῶν Ἐθνικῶν. Χαρακτηρίζει δὲ ὁ Ἀπ. τὸν Θεόν, εἰς Ὅν ἐπίστευσεν ὁ Ἀβραάμ, ὡς ***ζωοποιοῦντα τοὺς νεκροὺς*** συμφώνως πρὸς τὴν δοθεῖσαν εἰς τὸν Ἀβραὰμ ἐπαγγελίαν περὶ πολλαπλασιασμοῦ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ (Γεν. ΙΕ' 4), διὰ τὸ ὁποῖον ἀπῃτεῖτο νὰ ζωογονηθῇ ἡ νεκρωθεῖσα ἤδη ὑπὸ τῆς ἡλικίας φύσις τοῦ Ἀβραὰμ καὶ τῆς Σάρρας, καὶ ὡς ***καλοῦντα τὰ μὴ ὄντα εἰς ὄντα***, διότι ὁ Θεὸς λέγει πρὸς τὸν Ἀβραὰμ πατέρα πολλῶν ἐθνῶν τέθεικά σε (Γεν. ΙΖ' 5) πρὶν ἔτι γεννηθῶσιν οἱ ἀπ' αὐτοῦ πολυπληθεῖς ἀπόγονοι. Ἕνεκα

τῆς ἀπολύτου παντοδυναμίας τοῦ Θεοῦ οὗτοι ἦσαν ὡς παρόντες ἐνώπιον Αὐτοῦ.

18.— Ὁ Ἀπ. προβαίνει εἰς τὴν διαζωγράφησιν τῆς πίστεως τοῦ Ἀβραάμ, ἀναλόγου πρὸς τὴν τῶν Χριστιανῶν. ***Παρὰ*** πᾶσαν ***ἐλπίδα***, ἕνεκα τῆς προβεβηκυίας ἡλικίας (στίχ. 19) ἑαυτοῦ καὶ τῆς γυναικός του, ἀλλ' ***ἐπ' ἐλπίδι***, ἕνεκα τῆς πίστεως αὐτοῦ εἰς τὸν Θεόν, τὸν ζωοποιοῦντα καὶ τοὺς νεκρούς, δυνάμενον ἑπομένως νὰ ζωογονήσῃ καὶ τὴν ἀπονεκρωθεῖσαν γεροντικὴν φύσιν αὐτοῦ τε καὶ τῆς Σάρρας, ὁ Ἀβραὰμ ἐπίστευσεν ὅτι θὰ καθίστατο πατὴρ πολλῶν ἐθνῶν συμφώνως πρὸς τὸ λεχθὲν εἰς εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ: ***οὕτως ἔσται τὸ σπέρμα σου,*** τόσον πολλοὶ δηλ. θὰ εἶνε οἱ ἀπόγονοι σου, ὡς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ (Γεν. ΙΕ' 4).

19.— Ἡ πίστις τοῦ Ἀβραὰμ εἰς τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ δὲν ἐξησθένησε καὶ δὲν ἐκλονίσθη διόλου, διότι ἔβλεπεν οὗτος τὸ σῶμά του νεκρὸν διὰ τεκνογονίαν—διότι ὅτε ἔλαβε τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Θεοῦ, ὅτι θὰ ἐγέννα τὸν Ἰσαὰκ ἦτο ἑκατὸν περίπου ἐτῶν—ἐπίσης δὲ καὶ διότι ἔβλεπε τὴν νέκρωσιν τῆς μήτρας της καὶ ἄλλως στείρας Σάρρας. Ἀντὶ ***οὐ κατενόησε*** ἄλλη ἀρχαία γραφὴ ***κατενόησε***. Κατὰ ταυτην ἡ ἔννοια εἶνε: Καίτοι εἶδε τὸ σῶμα αὐτοῦ νενεκρωμένον, δὲν ἠσθένησε περὶ τὴν πίστιν.

20.— 22.— Ἡ ἀκλόνητος πεποίθησις ὅτι ὁ Θεὸς δύναται νὰ πραγματοποιήσῃ οἱανδήποτε ὑπόσχεσιν Αὐτοῦ, συνετέλεσεν, ὥστε ὁ Ἀβραὰμ νὰ μὴ διστάσῃ διόλου ***(οὐ διεκρίθη)*** διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς δοθείσης αὐτῷ ὑποσχέσεως περὶ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τοῦ γένους αὐτοῦ. Τὸν δισταγμὸν ἠδύνατο νὰ προκαλέσῃ παρ' αὐτῷ ἡ ἀπιστία, τὴν ὁποίαν ἠδύνατο νὰ ἐμβάλῃ εἰς αὐτὸν τὸ προβεβηκὸς τῆς ἡλικίας του καὶ ἡ στείρωσις καὶ ἡ ἡλικία τῆς Σάρρας. Ἀλλ' ὁ Ἀβραὰμ ὄχι μόνον δὲν ἐκλονίσθη ὑπὸ τῆς ἀπιστίας ταύτης, ἀλλὰ τοὐναντίον ἐνεδυναμώθη (=ἔδειξε δύναμιν) περι τὴν πίστιν, δοξάσας οὕτω τὸν Θεόν. Διὰ τοῦτο—ἐπιφέρει ἐν κατακλεῖδι ὁ Ἀπ.—διὰ τὴν ἐπιδειχθεῖσαν δηλ. ταύτην πίστιν ὑπὸ τοῦ Ἀβραάμ, (οὐχὶ δὲ διὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ) καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ (ἡ πίστις αὐτοῦ αὕτη) εἰς δικαιοσύνην, ἐκρίθη δηλ. ἀνεγνωρίσθη οὗτος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δίκαιος ἐνώπιον Αὐτοῦ. Τὸ ***πληροφορῶ***=πληροῦμαί τινος, ὅθεν πείθομαι ἀσφαλῶς καὶ ἀδιστάκτως.

24.— 25.— Ὁ Ἀπ. διαβεβαιοῖ τοὺς ἀναγνώστας αὐτοῦ, ὅτι ἡ ὑπὸ τῆς Ἁγ. Γραφῆς μνεία περὶ τοῦ Ἀβραάμ, ὅτι ἡ πίστις αὐτοῦ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην, ὅτι δηλ. ὁ Ἀβραάμ κατέστη δίκαιος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς πίστεως εἰς τὴν ἀπόλυτον παντοδυναμίαν τοῦ Θεοῦ, δὲν ἔγινε μόνον διὰ τὸν Ἀβραάμ, ὅπως δηλ. μάθωμεν τὸ πῶς ἐδικαιώθη ὁ Ἀβραάμ, ἀλλὰ καὶ δι' ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς, εἰς τοὺς ὁποίους ὅπως εἰς τὸν Ἀβραάμ μέλλει νὰ καταλογίζεται ἡ πίστις ἡμῶν εἰς δικαίωσιν, εἰς

ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς, οἵτινες πιστεύομεν εἰς τὸν ἐγείραντα Ἰησοῦν τὸν Κύριον ἡμῶν ἐκ νεκρῶν, ὅστις παρεδόθη εἰς τοὺς Ἰουδαίους καὶ ἔπαθε, ὅπως ἀπαλλάξῃ ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας ἡμῶν καὶ ἀνέστη, ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὴν δικαίωσιν ἡμῶν. Κατὰ ταῦτα ἡ δικαιοῦσα πίστις τοῦ Πατριάρχου Ἀβραὰμ ἔδει νὰ χρησιμεύσῃ καὶ ὡς τύπος τῆς δικαιούσης πίστεως ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν, οἵτινες ὡς ὁ Ἀβραὰμ πιστεύομεν εἰς τὴν ἀπόλυτον παντοδυναμίαν τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ διεπίστωσεν οὕτω τήν τε θείαν φύσιν Αὐτοῦ καὶ τὴν ἐξιλαστικὴν καὶ δικαιωτικὴν δύναμιν τῶν παθημάτων Αὐτοῦ καὶ τῆς ἀναστάσεως. « Καὶ ὁ Πατριάρχης νεκρὰν ὁρῶν τὴν τῆς ὁμοζύγου μήτραν, ἐπίστευσεν, ὡς εὐπετὲς (=εὔκολον) τῷ Θεῷ τὴν ἐπαγγελίαν πληρῶσαι. καὶ (παρὰ τῶν) Ἰουδαίων ἡμεῖς ἀκούοντες νεκρὸν ἀποκαλούντων τὸν ἡμέτερον Δεσπότην πιστεύομεν, ὡς ἐγήγερται » Θεοδ. Ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων τὸ πάθος ὑπέμεινεν, ὅπως ἐκτίσῃ (=πληρώσῃ) τὸ ἡμέτερον χρέος (ὅπως ἀπαλλάξῃ δηλ. τῆς τιμωρίας), καὶ ἵνα ἡ ἀνάστασις Αὐτοῦ τὴν κοινὴν πάντων ἀνάστασιν πραγματεύσηται (=διευκολύνῃ) διεξαγάγῃ) (ὁ Αὐτός.)

Κεφ. Ε΄ Λ. Ὁ Ἀπ. μεταβαίνει, ὅπως περιγράψῃ τὰ ἐπακολουθήματα τῆς διὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως δικαιώσεως. Τὰ ἐπακολουθήματα ταῦτα εἶνε κατάστασις εἰρήνης πρὸς τὸν Θεόν, κατάστασις δηλ. καθ' ἣν ὁ Θεὸς δὲν διάκειται πλέον ἐχθρικῶς πρὸς τοὺς πιστεύσαντας, ἐξιλεωθέντας πρὸ Αὐτοῦ διὰ τῆς θυσίας τοῦ Χριστοῦ. Λαμβάνων συνείδησιν τῆς νέας ταύτης καταστάσεως ὁ Χριστιανὸς αἰσθάνεται μεγάλην ἐσωτερικὴν γαλήνην καὶ ἡσυχίαν τῆς ψυχῆς, διότι ἡ συναίσθησις τῆς ἀνωμάλου σχέσεως αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεὸν ταράττει πολὺ τὸν ἄνθρωπον. Ἀντὶ τοῦ ***ἔχομεν*** ἄλλη ἀρχαία γραφὴ ***ἔχωμεν***. Κατὰ τὴν γραφὴν ταύτην ὁ Ἀπ. προτρέπει τοὺς ἀναγνώστας αὐτοῦ, ὅπως καλλιεργῶσι καὶ δοκιμάζωσι τοὺς καρποὺς τῆς ἐν λόγῳ εἰρήνης, καὶ ὅπως διαρκῶς ἐνθυμοῦνται, ὅτι ταύτην ὀφείλουσιν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰ. Χριστόν.

2.— Ὁ Ἀπ. περιγράφει καὶ ἄλλως τὴν κατάστασιν τῆς διὰ τῆς πίστεως εἰς Χριστὸν δικαιώσεως, καὶ ἐφιστᾷ καὶ πάλιν τὴν προσοχὴν τῶν ἀναγνωστῶν αὐτοῦ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰη. Χριστοῦ, ὡς τοῦ αἰτίου ταύτης. Διὰ τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως, οὗτοι εἰσέρχονται εἰς κατάστασιν εὐμενοῦς διαθέσεως τοῦ Θεοῦ, ἥτις συνεπάγεται θριαμβευτικὴν χαρὰν καὶ καύχησιν ἐκ μέρους αὐτῶν, ἀλλὰ καύχησιν οὐχὶ ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐπ' ἐλπίδι τῆς δόξης Αὐτοῦ. Ἄλλαις λέξ. ἡ νέα αὕτη φιλία καὶ οἰκεία σχέσις τῶν χριστιανῶν πρὸς τὸν Θεὸν παρέχει εἰς αὐτοὺς τὸ θάρρος νὰ ἐλπίζωσιν, ὅτι οὐχὶ μόνον δὲν θὰ κατακριθῶσιν, ἀλλὰ τοὐναντίον θὰ τύχωσι τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ δόξης. « Τῷ μὲν γὰρ εἰπεῖν τὴν χάριν (=διὰ

τῆς λεξ. **χάρις)** τὰ παρόντα ἐδήλωσεν, ὅπερ ἐλάβομεν, τῷ δὲ εἰπεῖν καὶ καυχόμεθα ἐπ᾽ ἐλπίδι τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ τὰ μέλλοντα ἐξεκάλυψεν ἅπαντα». «Εἰ δυσπιστεῖς τοῖς μέλλουσιν ἀπὸ τῶν παρόντων καὶ ὧν ἔλαβες ἤδη καὶ ἐκείνοις πίστευε. Χρυσ. Τὸ **τὴν προσαγωγὴν ἐσχήκαμεν** σημαίνει μᾶλλον προσήλθομεν ἢ προσηνέχθημεν (=μᾶς ἔφερον). Τὸ **καυχώμεθα** δύναται ὡς τὸ **ἔχομεν (ἔχωμεν)** νὰ ἐξηγηθῇ καὶ ὡς παρακελευσματικὴ (προτρεπτικὴ) ὑποτακτική, μὲ τὴν σημ. δηλ. τοῦ **ἄς καυχώμεθα.**

3.— Ἡ θριαμβευτικὴ χαρὰ καὶ καύχησις τοῦ Χριστιανοῦ διὰ τὴν ἐλπίδα τῆς δόξης τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ δὲν διαταράσσεται — καὶ δὲν πρέπει νὰ διαταράσσηται — καὶ κατὰ ἀναποφεύκτους ἐξωτερικὰς πιέσεις καὶ στενοχωρίας **(ἐν ταῖς θλίψεσιν)**, τοὺς διωγμοὺς καὶ τὰ παθήματα. Ὁ λόγος δὲ διὰ τὸν ὁποῖον ἡ φαιδρὰ καὶ γαλήνιος ψυχικὴ κατάστασις τοῦ Χριστιανοῦ δὲν διαταράσσεται, εἶνε, ὅτι οὗτος ἐξ ἰδίας πείρας ἢ ἐκ τῆς πείρας τῶν ὁμοπίστων αὐτοῦ γνωρίζει ὅτι αἱ ἐξωτερικαὶ θλίψεις δίδουν ἀφορμὴν νὰ ἀναπτύσσῃ τις καὶ καὶ καλλιεργῇ τὴν ὑπομονήν, τὴν ἀνδρικὴν δηλ. ἀνοχὴν τῶν κακῶν. Τὸ **οὐ μόνον δὲ** εἶνε ἐλλειπτικὴ πρότασις, ἡ ὁποία δύναται νὰ συμπληρωθῇ οὕτω πως: ὄχι μόνον δὲ ἐν γένει καυχώμεθα, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς θλίψ.

4.— Ὁ εἰς τὰς ἐξωτερικὰς θλίψεις, εἰς τοὺς διωγμούς ἐκτιθέμενος Χριστιανὸς διατηρεῖ τὴν ἐσωτερικὴν γαλήνην καὶ χαράν, διότι γνωρίζει ἐπίσης, ὅτι ἀπὸ τῆς δι᾽ αὐτῶν καλλιεργουμένης ὑπομονῆς γεννᾶται ἡ **δοκιμή**, ἡ δοκιμότης, ὁ ἔμμονος δηλ. καὶ σταθερὸς χαρακτήρ, ὅστις πάλιν προκαλεῖ, ἢ μᾶλλον ἐνισχύει τὴν ἐλπίδα, ὅτι θὰ ἐξέλθῃ νικητὴς καὶ ἐν τῷ περαιτέρῳ ἀγῶνι, καὶ θὰ ἐπιτύχῃ τοῦ τελικοῦ σκοποῦ.

5.— Ἡ ἐλπίς, ὅταν μάλιστα στηρίζεται ἐπὶ δεδοκιμασμένου χαρακτῆρος, δὲν γεννᾷ ἐν τῇ ψυχῇ τὸ αἴσθημα, τῆς συστολῆς καὶ τῆς δειλίας· ἀλλὰ τοῦ θάρρους καὶ τῆς καυχήσεως, ἄλλαις λέξεσιν οὐσιωδῶς τὸ αἴσθημα, τὸ ὁποῖον περιγράφεται ἀνωτέρω διὰ τῆς λεξ. **καυχώμεθα.** Ἀλλ᾽ ὁ κύριος λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ὁ Χριστιανὸς κατέχεται ὑπὸ τοῦ αἰσθήματος τούτου εἶνε ἡ βαθεῖα συναίσθησις, τὴν ὁποίαν ἔχει οὗτος, ὅτι ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ αὐτόν, συναίσθησις τὴν ὁποίαν γεννᾷ καὶ διατηρεῖ κυρίως καὶ ἐνισχύει τὸ ἐν αὐτῷ Ἅγιον Πνεῦμα. Τὸ **οὐ καταισχύνει** δύναται νὰ ἐξηγηθῇ καὶ ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ: δὲν διαψεύδει, ἂν ληφθῇ ὑπ᾽ ὄψιν, ὅτι πρόκειται περὶ τῆς χριστιανικῆς ἐλπίδος καὶ οὐχὶ περὶ πάσης ἐλπίδος γενικῶς. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἑρμηνείαν ταύτην τὸ ῥῆμα ἔπρεπε νὰ κεῖται κατὰ μέλλοντα, ὅτε ἡ ἔννοια θὰ ἦτο, ὄχι ἡ χριστιανικὴ ἐλπὶς τῆς τελειωτικῆς νίκης καὶ σωτηρίας δὲν θὰ ἀποδειχθῇ ματαία, διότι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ τοῦτο. Ὅτι τὸ **ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ** σημαίνει τὴν πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, οὐχὶ δὲ τὴν ἀγάπην αὐτῶν πρὸς

Ἐκεῖνον, φαίνεται κυρίως ἐκ τοῦ ὅτι μόνον ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτοὺς δύναται νὰ ἔχῃ τὴν δύναμιν καὶ τὴν σημασίαν τὴν ὁποίαν ἀποδίδει εἰς αὐτὴν ὁ Ἀπ. οὐχὶ δὲ ἡ τῶν Χριστιανῶν πρὸς Ἐκεῖνον. Τὸ **ἐκκέχυται** ἐκφράζει τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ἀφθονίαν. «Οὐκ εἶπε δέδοται, ἀλλ' ἐκκέχυται, τὸ δαψιλὲς ἐμφαίνων.» Χρυσ.

6.— Τὸ μέγεθος τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς Χριστιανούς, ἀγάπης τὴν ὁποίαν αἰσθάνονται οὗτοι διὰ τοῦ ἐν αὐτοῖς Ἁγ. πνεύματος ἀποδεικνύει τρανῶς ὁ χρόνος καὶ ἡ κατάστασις, ἐν τῇ ὁποίᾳ εὑρίσκοντο οὗτοι, ὅτε ἔπαθεν ὑπὲρ αὐτῶν ὁ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀποσταλεὶς Χριστός. Ὁ χρόνος οὗτος ἦτο χρόνος γενικῆς ἐπικρατήσεως τῆς ἁμαρτίας. Συμφώνως πρὸς τὸν τοιοῦτον χαρακτῆρα τοῦ χρόνου **(κατὰ καιρὸν)** καὶ οἱ χριστιανοί, ὡς μὴ πιστεύοντες ἀκόμη, ὡς ὑπὸ τὸ βάρος τῆς εὐθύνης τῆς ἁμαρτίας εὑρισκόμενοι ἦσαν **ἀσθενεῖς** καὶ **ἀσεβεῖς**. Καὶ ὅμως ὑπὲρ αὐτῶν, καίτοι ἦσαν τοιοῦτοι, ἀνάξιοι ἑπομένως ἀγάπης, ἔπαθεν ὁ Χριστός. Ὡς **ἀσθενεῖς** χαρακτηρίζονται οἱ ἀπιστοῦντες, διότι δὲν ἠδύναντο νὰ δικαιωθῶσι μόνοι των, ἢ διότι δὲν εἶχον τὰς πνευματικὰς καὶ ἠθικὰς δυνάμεις, τὰς ὁποίας παρέχει εἰς τοὺς Χριστιανοὺς τὸ Ἅγ. Πνεῦμα. Ὡς **ἀσεβεῖς** δέ, διότι δὲν ἐπίστευον καὶ δὲν εἶχον δικαιωθῇ.

7.— Ὁ Ἀπ. κάμνει γενικήν τινα παρατήρησιν, ὅπως διασαφηνίσῃ καὶ ἀναδείξῃ τὴν σημασίαν τῆς θυσίας τοῦ Χριστοῦ. Οὗτος ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων, πρὶν ἔτι πιστεύσωσι ἐνῷ ἀκόμη ἦσαν ἀσεβεῖς καὶ ἁμαρτωλοί, καθ' ὅν χρόνον ἕκαστος ἐξ ἡμῶν σχεδὸν δὲν ἀποφασίζει νὰ ἀποθάνῃ ὑπὲρ δικαίου τινὸς ἀνθρώπου, καὶ τὸ πολὺ πολὺ εἰμπορεῖ νὰ θυσιασθῇ χάριν ἀγαθοῦ τινος. **Δίκαιος** εἶνε ὁ ἀκριβῶς συμμορφούμενος πρὸς τὰς ὑποχρεώσεις του, ὅστις δὲν προκαλεῖ τόσον τὴν ἀγάπην καὶ τὸν ἐνθουσιασμόν, τὸν ὁποῖον προκαλεῖ ὁ **ἀγαθός.** Πολλοὶ ἐξηγοῦσι τὸ **τοῦ ἀγαθοῦ** ὡς οὐδέτερον. Κατὰ τὴν ἐξήγησιν ταύτην, ἡ ὁποία παρουσιάζει τὴν δυσκολίαν, ὅτι καταστρέφει τὴν ἀναλογίαν, διότι δέχεται τὸ **δικαίου** ἀρσενικὸν καὶ τὸ **ἀγαθοῦ** οὐδέτερον, ἡ ἔννοια εἶνε, ὅτι δι' εὐγενῆ τινα καὶ ὑψηλὸν σκοπὸν τολμᾷ τις νὰ ἀποθάνῃ.

8.— Ὁ Ἀπ. ἐπανέρχεται εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ 6 στίχου, καὶ διασαφηνίζει καλλύτερον ὅ,τι εἶπε περὶ τῆς πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς ἀμέτρου ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, ἥτις εἶναι αἰσθητὴ ἐντὸς αὐτῶν (στιχ. 5). Ἡ ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων θυσία τοῦ Χριστοῦ, ἥτις εἶναι αἰσθητὴ ἐντὸς αὐτῶν (στιχ. 5). Ἡ ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων θυσία τοῦ Χριστοῦ, ἥτις ἀποδεικνύει τὴν ἄμετρον ἀγάπην Αὐτοῦ, διότι οἱ ἄνθρωποι δὲν ἦσαν ἄξιοι αὐτῆς ὡς βεβυθισμένοι εἰς τὴν ἁμαρτίαν, εἶνε συγχρόνως ἀπόδειξις τῆς τοῦ Θεοῦ Πατρὸς ἀμέτρου ἀγάπης, τόσῳ μεγαλυτέρας ὅσῳ στενοτέρα εἶνε ἡ ἐσωτε-

ρικὴ σχέσις καὶ συνάφεια τοῦ Οὐρανίου Πατρὸς πρὸς τὸν κατὰ φύσιν υἱὸν Αὐτοῦ, ***Συνίστησι***=ἀποδεικνύει, βεβαιοῖ.

9.— Τὸ ἀπαραίτητον συμπέρασμα, τὸ ὁποῖον ὀφείλει νὰ ἐξαγάγῃ τις ἐκ τῆς ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Χριστοῦ δειχθείσης πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἀγάπης. Ἀφ᾽οὗ ὁ Θεὸς εὐδόκησε διὰ τῆς ἐξιλαστικῆς θυσίας τοῦ Χριστοῦ νὰ ἀπαλλάξῃ τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν εὐθύνην διὰ τὰς ἁμαρτίας καὶ νὰ καταστήσῃ οὕτω αὐτοὺς δικαίους ἐνώπιον Αὐτοῦ διὰ μόνης τῆς πίστεως, εἶνε φυσικώτατον καὶ λογικώτατον νὰ πιστεύῃ τις, ὅτι διὰ τοῦ ἰδίου Ἰη. Χριστοῦ θὰ ἀπαλλάξῃ αὐτοὺς καὶ τῆς ἐν τῇ κοινῇ κρίσει μελλούσης νὰ ἐκσπάσῃ τελειωτικῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ καὶ τιμωρίας τῶν ἀσεβῶν καὶ ἁμαρτωλῶν, ἄν ἐννοεῖται οἱ Χριστιανοὶ ζήσωσιν ὡς Χριστιανοὶ καὶ ὄχι ὡς Ἐθνικοί. Οὕτω εἰς τὸν στίχον τοῦτον διακρίνει ὁ Ἀπ. σαφῶς τὰ δύο στάδια τῆς χριστιανικῆς ζωῆς, τὸ τῆς δικαιώσεως καὶ τοῦ ἁγιασμοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπακολουθήσει ἡ τελειωτικὴ σωτηρία.

10.— Ὁ Ἀπ. ἀναπτύσσει καὶ αἰτιολογεῖ τὴν ἔννοιαν τοῦ προηγουμένου στίχου. Ἕνεκα τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν καὶ τῆς δι᾽ αὐτὰς εὐθύνης οἱ ἄνθρωποι διετέλουν ἐν ἐχθρικῇ σχέσει πρὸς τὸν Θεόν, ἦσαν μακρὰν καὶ ὑπὸ τὴν δυσμένειαν αὐτοῦ. Διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Ἰη. Χριστοῦ ἐγένοντο φίλοι, διότι ὁ Θεὸς συγχωρεῖ εἰς τὸν πιστεύοντα τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ. Ὁ Ἀπ. ἄρα καὶ οἱ ἀναγνῶσται αὐτοῦ ὡς καὶ οἱ πάντες οἱ εἰς Χριστὸν πιστεύοντες, ἀφ᾽ οὗ ἅπαξ συνεφιλιώθησαν μετὰ τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι δυνατὸν παρὰ νὰ ἀπολαύσουν καὶ τὴν τελειωτικὴν σωτηρίαν ***(σωθησόμεθα)***. Ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος συνεχώρησεν αὐτούς, ὅτε ἦσαν ἐχθροί, πολὺ περισσότερον θὰ φροντίσῃ τώρα, ὅτε εἶνε φίλοι, ὅπως μὴ χαθοῦν, ὅπως μὴ δι᾽ ἀδυναμίαν στερηθοῦν τὴν αἰώνιον ζωήν. Τὸ μέσον δὲ διὰ τοῦ ὁποίου θὰ σωθοῦν οἱ Χριστιανοὶ εἶνε ἡ συμμετοχὴ εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν ζωὴν τοῦ ἀναστάντος Χριστοῦ, ἡ μυστικὴ αὕτη κοινωνία, ἐν τῇ ὁποίᾳ εὑρίσκεται ἡ χριστιανικὴ ψυχὴ πρὸς τὸν Σωτῆρα αὐτῆς. Τοῦτο σημαίνει ἡ ἔκφρασις ***σωθησόμεθα ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ*** (= διὰ τῆς ζωῆς αὐτοῦ.) « Εἰ δυσμενεῖς ὄντας καὶ πολεμίους τοσαύτης κηδεμονίας ἠξίωσεν, ὡς (=ὥστε) τὸν υἱὸν ὑπὲρ ἡμῶν παραδοῦναι θανάτῳ, πῶς οἷόν τε τῶν καταλλαγῶν γεγενημένων (=ἀφοῦ ἔγινεν ἡ συμφιλίωσις) μὴ μεταλαχεῖν ἡμᾶς (=νὰ μὴ λάβωμεν μέρος εἰς) τῆς αἰωνίου ζωῆς » Θεοδ.

(συνεχίζεται)

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ

Πατριαρχικαὶ χοροστασίαι.

Κατὰ τὸν λήξαντα μῆνα ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἐχοροστάτησεν ἐν τῷ Πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ: τῇ Κυριακῇ τῶν Προπατόρων (15 τοῦ μ.), τῇ Κυριακῇ μετὰ τὴν Χριστοῦ Γέννησιν (29 μ.), καὶ τῇ Κυριακῇ πρὸ τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως (22 μ,). συγχοροστατησάντων Αὐτῇ, ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ, τῶν σεβ. Μητροπολιτῶν Προύσης κ. Πολυκάρπου, Σάρδεων κ. Γερμανοῦ, Ἡλιουπόλεως κ. Γενναδίου, Θεοδωρουπόλεως κ. Λεοντίου, Χριστουπόλεως κ. Μελετίου, Λαοδικείας κ. Δωροθέου καὶ Αἴνου κ. Γερμανοῦ.

— Εὐλαβεῖ παρακλήσει τῶν οἰκείων ἐκκλησιαστικῶν Ἐπιτροπῶν, ἡ Α. Θ. Παναγιότης, μεταβᾶσα, ἐχοροστάτησεν: ἐν τῷ ἱ. Ναῷ ἁγ. Γεωργίου Ἐδιρνέκαπου, τῇ Κυριακῇ, 1ῃ Δεκεμβρίου, ἐν τῷ ἱ. Ναῷ ἁγ. Νικολάου Γαλατᾶ, κατὰ τὸν ἑσπερινὸν τῆς μνήμης τοῦ ἱ. Ναοῦ (5 τοῦ μ.), καὶ ἐν τῷ ἱ. Ναῷ ἁγ. Νικολάου Τζιβαλίου τῇ Κυριακῇ, 8ῃ τοῦ μ. Ἐν ἁπάσαις ταῖς ὡς ἄνω ἐνορίαις ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἐγένετο δεκτὴ ἐν ἐκδηλώσεσι βαθυτάτου σεβασμοῦ καὶ εὐλαβείας τοῦ συρρεύσαντος εὐσεβοῦς λαοῦ. Κατὰ τὰς Πατριαρχικὰς ταύτας Χοροστασίας τὸν θεῖον λόγον ἐκήρυξαν οἱ πανοσιολ. Δευτερεύων κ. Μελέτιος καὶ Τριτεύων κ. Ἰσίδωρος.

Αἱ ἑορταὶ τῶν Χριστουγέννων ἐν τοῖς Πατριαρχείοις.

Μετ' ἐπιβαλούσης μεγαλοπρεπείας καὶ κατανύξεως ἑωρτάσθησαν καὶ ἐφέτος ἐν τοῖς Πατριαρχείοις αἱ ἅγιαι ἡμέραι τῆς Ἑορτῆς τῆς Γεννήσεως τοῦ Κυρίου. Τῶν ἐπὶ τούτῳ τελετῶν προεξῆρχε πασῶν ἡ Αὐτοῦ Θειοτάτη Παναγιότης. Τῇ παραμονῇ (24 τοῦ μ.), ἀνεγνώσθη ἐν τῷ πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ ἡ Ἀκολουθία τῶν Μ. Ὡρῶν καὶ τοῦ Μ. Ἑσπερινοῦ τῆς Ἑορτῆς μετὰ τῆς Λειτουργίας τοῦ Μ. Βασιλείου. Τῇ Α. Θ. Παναγιότητι συνεχοροστάτησαν οἱ Σεβ. Μητροπολῖται Προύσης, Θεοδωρουπόλεως, Χριστουπόλεως, Λαοδικείας καὶ Αἴνου. Τὴν νύκτα τῶν Χριστουγέννων, ἐν μέσῳ πυκνοῦ ἐκκλησιάσματος, ἐτελέσθη ἡ Πατριαρχικὴ καὶ Συνοδικὴ Λειτουργία. Ἡ Α. Θ. Παναγιότης προέστη ταύτης, συλλειτουργοὺς ἔχουσα τοὺς σεβ. Μητροπολίτας Προύσης, Σάρδεων, Ἡλιουπόλεως, Θεοδωρουπόλεως, Χριστουπόλεως, Λαοδικείας καὶ Αἴνου. Τὴν ἐπὶ τῇ ἑορτῇ Πατριαρχικὴν Ἀπόδειξιν ἀνέγνω ἀπὸ τοῦ ἱ· Ἄμβωνος ἐν τῇ Λειτουργίᾳ μετὰ τὸ ἱ. Εὐαγγέλιον, ὁ πανοσιολ. Μέγας Πρωτοσύγκελλος.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης αὐθημερὸν τῆς Ἑορτῆς ἐδέχθη ἐν τῇ Μ. Αἰθούσῃ τῶν Πατριαρχῶν τὰ εὐλαβῆ συγχαρητήρια τῶν σεβ. Μητροπολιτῶν, τῶν Κληρικῶν καὶ Λαϊκῶν Ὑπαλλήλων τῆς Πατριαρχικῆς Αὐλῆς, τῶν Ἐπισκόπων, τῶν Ὀφφικιάλων, τῶν μελῶν τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου τῶν Πατριαρχείων, τοῦ ἱ. Κλήρου καὶ τῶν ἐνοριακῶν Ἐφοροεπιτροπῶν καὶ τῶν Διοικητικῶν Συμβουλίων τῶν Φιλανθρωπικῶν Σωματείων τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς καὶ πλείστων ἐγκρίτων ὁμογενῶν. Ἐκ τῶν ἐπισήμων αὐτοπροσώπως ἐπισκεφθέντες ὑπέβαλον τὰ σέβη αὐτῶν τῇ Α. Θ. Παναγιότητι ὁ εὐγενέστατος Γενικὸς Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος κ. Γ. Κούστας καὶ οἱ Ὑποπρόξενοι ἐντιμ. κ. κ. Δημ. Τσαγγρῆς καὶ Γ. Μπένσης, ὡς ἐπίσης καὶ ὁ Ὑποπρόξενος τῆς Βραζιλίας κ. Κ. Γαζιάδης. τηλεγραφικῶς δὲ ἢ διὰ γραμμάτων συνεχάρησαν, οἱ λοιποὶ τῶν ἐνταῦθα ὀρθοδόξων Γενι-

κῶν Προξένων. Ἐπίσης αὐτοπροσώπως προσελθὼν ὑπέβαλε τὰ σεβάσματα αὐτοῦ ὁ ἐξοχώτατος ὁμογενὴς Βουλευτὴς καὶ Ἰατρὸς κ. Νικόλ. Ταπτᾶς. Αὐθημερὸν ὡσαύτως ἐγένετο δεκτὴ παρὰ τῇ Α. Θ. Παναγιότητι ἀντιπροσωπεία τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου τῶν Ἀρμενίων, ὑποβαλοῦσα συγχαρητήρια ἀπὸ μέρους τῆς Α. Μακαριότητος.

Τὴν ἐπομένην (26 τοῦ μ.), προσῆλθε καὶ ὑπέβαλε συγχαρητήρια ὁ σεβ. Σχολάρχης τῆς Ἱ. Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης Μητροπολίτης Φιλαδελφείας κ. Αἰμιλιανὸς ὁμοῦ μεθ᾽ ὁλοκλήρου τοῦ Καθηγητικοῦ Συλλόγου τῆς Σχολῆς, φιλοξενηθέντες τὴν μεσημβρίαν ἐν τῇ Πατριαρχικῇ Τραπέζῃ. Μετὰ μεσημβρίαν ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἀντεπεσκέφθη κατ᾽ οἶκον τοὺς ἐν Φαναρίῳ, Σταμπούλ, Πέραν καὶ Βοσπόρῳ σεβ. Συνοδικοὺς Ἀρχιερεῖς, καὶ τὴν μεθεπομένην, ἀνελθοῦσα εἰς τὸν Ἄνω Βόσπορον, τὸν σεβ. Μητροπολίτην Δέρκων. Τοῖς σεβ. Μητροπολίταις Χαλκηδόνος κ. Μαξίμῳ καὶ Πριγκηποννήσων κ. Θωμᾷ ἡ Α. Θ. Παναγιότης συνεχάρη τηλεγραφικῶς, τῷ δὲ σεβ. Μητροπολίτῃ Φιλαδελφείας κ. Αἰμιλιανῷ διὰ τοῦ πανοσιολ. Μ. Πρωτοσυγκέλλου.

Πρὸς τοὺς αὐτοπροσώπως ὑποβαλόντας τὰ σέβη αὐτῶν ἐπισήμους καὶ λοιποὺς τὰς εὐχὰς τῆς Α.Θ. Παναγιότητος διεβίβασαν ἐπισκεφθέντες αὐτούς κατὰ τάξιν, οἱ πανοσιολ. Μ. Πρωτοσύγκελλος, Μ. Ἀρχιδιάκονος καὶ λοιποὶ Πατριαρχικοὶ Διάκονοι.

Ἐπὶ τῇ Ἑορτῇ τῶν Χριστουγέννων τῇ Α. Θ. Παναγιότητι συνεχάρησαν τηλεγραφικῶς ἢ διὰ γραμμάτων ἅπαντες οἱ Μακαριώτατοι Πατριάρχαι καὶ Πρόεδροι τῶν Αὐτοκεφάλων Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἡ Ἱεραρχία τοῦ Θρόνου, Ἀρχιερεῖς ἄλλων ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, καὶ πλεῖσται ὁμογενεῖς Κοινότητες τοῦ Ἐξωτερικοῦ. Ὡσαύτως διὰ γραμμάτων συνεχάρησαν ἡ Α. Χάρις ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κανταουρίας κ. Κόσμο καὶ ὁ σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος τῶν ἐν Ἑλβετίᾳ Παλαιοκαθολικῶν κ. Ἀδόλφος Κιοῦρι.

Ἀγγλικανικὴ Παροικία

Κατόπιν εὐγενοῦς προσκλήσεως τοῦ Πρωθιερέως τῆς ἐνταῦθα Ἀγγλικῆς Πρεσβείας καὶ τῆς Ἀγγλικανικῆς Παροικίας αἰδεσιμολ. κ. Αὐγουστίνου Ὄκλεϋ, ἐν τῇ τελεσθείσῃ ἐν τῷ ἐν Πέραν Ἀγγλικανικῷ Ναῷ Λειτουργίᾳ τῶν Χριστουγέννων παρέστη ἀπὸ μέρους τῆς Α. Θ. Παναγιότητος ὁ πανοσιολ. Μ. Πρωτοσύγκελλος κ. Ἀδαμάντιος μετὰ τοῦ Ἄρχοντος Μ. Διερμηνέως κ. Σπ. Κωνσταντινίδου, διαβιβάσας τὰς Πατριαρχικὰς εὐχὰς πρὸς τὴν εὐσεβῆ Παροικίαν.

Πατριαρχικὰ συγχαρητήρια

Ἐπὶ τῇ Ἐθνικῇ Ἑορτῇ τῆς Γιουγκοσλαυΐας (1 τοῦ μ.) καὶ ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τῶν Γενεθλίων τῆς Α. Μεγαλειότητος τοῦ Βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Γεωργίου τοῦ ΣΤ´ (14 τοῦ μ.), ἡ Α. Θ. Παναγιότης διεβίβασε τὰς συγχαρητηρίους Αὐτῆς εὐχὰς εἰς τὰ οἰκεῖα ἐνταῦθα Γεν. Προξενεῖον καὶ Πρεσβείαν διὰ τοῦ πανοσιολ. Μ. Πρωτοσυγκέλλου, μεταβαντος ὁμοῦ μετὰ τοῦ Ἄρχοντος Μ. Διερμηνέως.

Ὀνομαστήρια

— Τοῖς κατὰ τὸν παρόντα μῆνα ἑορτάσασι τὰ ὀνομαστήρια αὐτῶν σεβ. Μητροπολίταις Ἰωαννίνων κ. Σπυρίδωνι (12) καὶ Λήμνου κ. Στεφάνῳ (27) ἡ Α. Θ. Παναγιότης συνεχάρη διὰ σεπτῶν Γραμμάτων Αὐτῆς.

— Τοὺς εὐγενεστάτους Γενικοὺς Προξένους τῆς Ρουμανίας κ. Νικόλαον Λουκασίεβιτς ἐπὶ τῇ ἑορτῇ αὐτοῦ (6 τοῦ μ.) καὶ Γιουγκοσλαυίας κ. Λιουμπομὶρ Χατζητζώρτζεβιτς ἐπὶ τῇ σλάβᾳ αὐτοῦ (19 μ.), ἀπὸ μέρους τῆς Α. Θ. Παναγιότητος ἐπεσκέφθη καὶ συνεχάρη ὁ πανοσιολ. Μ. Πρωτοσύγκελλος κ. Ἀδαμάντιος μετὰ τοῦ Ἄρχοντος Μ. Διερμηνέως κ. Σπ. Κωνσταντινίδου.

— Τὰς Πατριαρχικὰς εὐχὰς διεβίβασαν τοῖς ὁμοίως ἑορτάσασι: τῷ μὲν ἐξοχωτάτῳ Βουλευτῇ καὶ Ἰατρῷ κ. Νικολάῳ Ταπτᾷ

καὶ τῷ ἐριτίμῳ Προέδρῳ τῆς Κ. Ἐφορείας Σταυροδρομίου κ. Νικολάῳ Σγουρίδῃ ὁ πανοσιολ. Μ. Πρωτοσύγκελλος, τῷ δὲ ἐντιμολογιωτάτῳ Ἄρχοντι Μ. Διερμηνεῖ κ. Σπυρίδωνι Κωνσταντινίδῃ ὁ πανοσιολ. Μ. Ἁρχιδιάκονος κ. Μάξιμος.

Θεῖον κήρυγμα

— Κατὰ τὰς ἐν μηνὶ Δεκεμβρίῳ Κυριακὰς τῆς Νηστείας τῶν Χριστουγέννων, ἐν τῷ πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ τὸν θεῖον λόγον ἐκήρυξαν: τῇ 1ῃ τοῦ μ. ὁ πανοσιολ. πρ. Μ. Ἀρχιδιάκονος κ. Γρηγόριος, Βιβλιοφύλαξ τῶν Πατριαρχείων, τῇ Κυριακῇ τῶν Προπατόρων ὁ Ἀρχειοφύλαξ θεοφ. Ἐπίσκοπος Λεύκης κ. Παγκράτιος καὶ κατὰ τὴν Πατριαρχικὴν καὶ Συνοδικὴν Χοροστασίαν τῆς Κυριακῆς πρὸ τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως ὁ σεβ. Μητροπολίτης Λαοδικείας κ. Δωρόθεος.

— Ἐν τοῖς ἐνοριακοῖς ἱ. Ναοῖς τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς κατὰ τὰς Κυριακὰς τῆς Νηστείας τακτικῶς ἐκήρυξαν οἱ ἐν αὐτοῖς λειτουργήσαντες ἢ χοροστατήσαντες ἐκ τῶν σεβ. Μητροπολιτῶν, οἱ θεοφ. Ἀρχιερατικῶς Προϊστάμενοι, οἱ ἔχοντες τὸ δικαίωμα τοῦ κηρύττειν ἐκ τῶν Ἱερατικῶς Προϊσταμένων καὶ οἱ τακτικοὶ θεολόγοι ἱεροκήρυκες τῶν διαφόρων ἱ. Ναῶν. Ἐκτάκτως ὁρισθέντες ἐκήρυξαν ὁ μὲν πανοσιολ. πρ. Μ. Ἀρχιδιάκονος κ. Γρηγόριος: τῇ ἑορτῇ τῆς ἁγ. Μεγαλομάρτυρος Βαρβάρας, 4 τοῦ μ., ἐν τῷ ἱ. Ναῷ Ποτυρᾶ, τῇ Κυριακῇ 8ῃ τοῦ μ. ἐν τῷ ἱ. Ναῷ ἁγ. Νικολάου Τὸπ Καποῦ, τῇ Κυριακῇ τῶν Προπατόρων ἐν τῷ ἱ. Ναῷ ἁγ. Ἰωάννου τῶν Χίων καὶ τῇ Κυριακῇ πρὸ τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως ἐν τῷ ἱ. Ναῷ Παναγίας Σαλματομβρουκίου, ὁ δὲ πανοσιολ. Ὑπογραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου διάκονος κ. Μελίτων τῇ Κυριακῇ πρὸ τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως ἐν τῷ ἱ. Ναῷ ἁγ. Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης Ὑψωμαθείων.

Ἐπισκέψεις

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ μηνὸς ἐλθὼν εἰς τὴν ἡμετέραν Πόλιν ὁ ἐν Ρόδῳ Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐντιμ. κ. Γεώργιος Χριστοδούλου, ἐγένετο δεκτὸς παρὰ τῇ Α. Θ. Παναγιότητι καὶ ὑπέβαλεν Αὐτῇ τὰ εὐλαβῆ σέβη αὐτοῦ.

† ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΜΑΡΩΝΕΙΑΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ

Τῇ 13ῃ λήγοντος ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον, ἐν τῇ Πολυκλινικῇ Ἀθηνῶν νοσηλευόμενος, ὁ σεβ. Μητροπολίτης Μαρωνείας Σπυρίδων. Τῆς κηδείας αὐτοῦ, τελεσθείσης τὴν ἐπομένην ἐν Ἀθήναις, ἐν τῷ ἱ. ναῷ τῆς ἁγίας Εἰρήνης, προέστη ὁ θεοφ. Ἐπίσκοπος, Ταλαντίου κ. Παντελεήμων, ἐκ προσώπου τοῦ Μακαριωτά- Ἀρχιεπισκόπου.

Τοῦ ἀοιδίμου Μηυροπολίτου Σπυρίδωνος εἴη αἰωνία ἡ μνήμη!

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ